

Gudrun Klingsheim

**HVA GJØR DEN NORSKE KIRKE MED
FORVALTERANSVARET OG RETTFERDIG
FORDELING, EKSEMPLIFISERT GJENNOM
GRØNNE MENIGHETER OG RETTFERDIG HANDEL**

MASTERGRADSOPPGAVE I DIAKONI (30 STUDIEPOENG)

Veileder: Høyskolelektor Kari Jordheim

Diakonhjemmet Høgskole

November 2007

”Den kirke som prøver å unngå alt som er kontroversielt, vil ende opp med å bli en veldig kontroversiell kirke. Den vil bli kritisert for å sitte på gjerdet. Den vil bli kritisert for å forråde evangeliet. Enhver forkynnelse av evangeliet som prøver å forholde seg nøytral med hensyn til saker som berører folks liv dypt, slik temaet rik og fattig gjør, tar i virkeligheten parti”.

Albert Nolan, Sør-Afrikansk teolog (fra grønn kirkebok).

”Jorda er den røde manns mor”

Hver eneste del av jorda er hellig for mitt folk. Hver eneste glinsende furunål, hver eneste sandstrand, hvert eneste tåkeslør i de mørke skogene, hver eneste lysning og hvert eneste summende insekt er hellig i mitt folks erindringer og erfaringer. Kvaen som strømmer i trærne, er den røde manns erindringer.

De døde hos det hvite folket glemmer landet hvor de ble født, når de forlater dette liv for å vandre blant stjernene. Våre døde glemmer aldri denne vakre jord, for den er den røde manns mor.

Vi er en del av jorda, og den er en del av oss.

Den røde mann har alltid veket for den hvite mann hvor han har trengt seg fram, som tåken i fjellene viker for morgensolen. Men våre fedres aske er hellig. Disse gravene er hellig jord, akkurat som disse bakkene, disse trærne. Denne delen av jorda er hellig for oss. Vi vet at den hvite mann ikke forstår våre skikker. Et stykke jord er ikke mer verdt enn det som ligger ved siden av, for han er fremmed som kommer om natta og tar fra jorda det han trenger. Jorda er ikke hans bror, men hans fiende som han legger bak seg når han har beseiret den. Han legger sine fedres graver bak seg, men det betyr ikke noe for ham. Han stjeler jorda fra sine egne barn. Det betyr heller ingenting. Hans fedres graver og hans barns fødselsrett er glemt. Han behandler sin mor, jorda, sin bror, himmelen, som ting man kjøper, plyndrer og selger som sauer eller glinsende perler. Hans grådighet vil en dag oppsluke jorda og etterlate en ørken. Dere må lære barna deres at jorda under deres føtter er våre forfedres aske. For at de skal respektere jorda, fortell dem at jorda er vår mor. Det som rammer jorda, vil også ramme jordas sønner. Hvis menneskene spytter på jorda, spytter de på seg selv.”

Utdrag fra suquemihøvdingen Seattles henvendelse til USAs president i 1854 (Resner og Vinten (red.)1979).
Den Globale reisen, Knut Vilby.

Innholdsfortegnelse 3

Forord 5

Kapittel 1 Innledning

- 1.1:** Kort introduksjon 6
- 1.2:** Problemstillingen 6
- 1.3:** Avgrensning 6
- 1.4:** Oppgavens oppbygning 7

Kapittel 2 Bakgrunnen

- 2.1:** Den norske kirkes uttrykte mål, idealer og konkrete tiltak de siste 20 årene i arbeidet med å skape global rettferdighet og vern om skaperverket 8
- 2.2:** Strategiplan for Den norske kirke 2005- 2008 16
- 2.3:** Hva er en grønn menighet? 18
 - 2.3.1:** Rettferdig handel 18
 - 2.3.2:** Andre aktiviteter i menigheten 20

Kapittel 3 Teologisk og diakonal bakgrunn for forvalteransvaret og rettferdig fordeling

- 3.1:** Diakoni 22
- 3.2:** Økoteologi 26

Kapittel 4 Metode

- 4.1:** Kvalitativt intervju 29
- 4.2:** Intervjuguide 29
- 4.3:** Utvalg 30

Kapittel 5 Innsamlet materiale - funn

- 5.1:** Refleksjoner rundt forvalteransvaret 31
- 5.2:** Praktiske tiltak 32
- 5.3:** Bærer av engasjementet 35

Kapittel 6 Drøfting**6.1:** Refleksjoner rundt forvalteransvaret 37**6.2:** Praktiske tiltak 41**6.3:** Bærer av engasjementet 47**Kapittel 7 Avslutning****7.1:** Oppsummering av drøftingen 49**7.2:** Troverdighetsspørsmålet 49**Litteraturliste** 51**Vedlegg 1:** Intervjuguide 52

Forord

Mitt første møte med miljøbevegelser og politisk engasjement for miljøspørsmål hadde jeg på Sandnes videregående skole. Det var Unge Venstre som på den tiden hadde et sterkt engasjement for miljøet. Den gangen var min erfaring at ingen snakket om miljø i kirken. Siden den gang har engasjementet mitt økt i takt med at fokuset på miljø stadig har blitt større.

Kirken har likevel alltid engasjert seg i fattigdomsproblemet. Som tidligere ansatt i en misjonsorganisasjon, Det Norske Misjonsselskap, har jeg fått en del kjennskap til noen av kirkene i sør som er fattige på materielle goder. I mars 2007 var jeg også en uke i Ecuador, i slummen i Guayaquil i forbindelse med at Nedre Eiker menighet har en vennskapsmenighet der.

Vi vet at fattigdom og miljøødeleggelser i dag henger nøye sammen og at jordkloden ikke er bærekraftig til at vi skal opprettholde det samme forbruk som før. Vi lever i et av verdens rikeste land, og har derfor absolutt tatt "vår del av kaka". At kirken tar dette på alvor ved at det stadig er sak på Kirkemøtet er gledelig. De konkrete forslagene til handling gir håp og tro på at det nytter.

Det har vært interessant og lærerikt å arbeide med denne oppgaven. Jeg opplever det særlig meningsfullt fordi dette er kunnskap som kan brukes siden i menighetssammenheng. At Kirkemøtet nylig har godkjent en ny plan for diakoni som har et sterkt fokus på disse spørsmålene styrker denne saken.

Jeg vil rette en stor takk til høyskolelektor Kari Jordheim som har veiledet meg med gode råd og innspill og faglig dyktighet.

Krokstadelva 21.11.2007

Gudrun Klingsheim

Kapittel 1 Innledning

1.1 Kort introduksjon

Allerede i 1983 la Kirkenes Verdensråd (KV) frem rapporten *Fred, rettferdighet og vern om skaperverket*. Dette var fire år før Brundtland- kommisjonen la fram rapporten: *Vår felles framtid*. Siden den tid er det gjort mye på sentralt hold i kirken både nasjonalt og internasjonalt. Nye hjelpemidler er også tatt i bruk, for eksempel er det lagt ut mye materiell rundt disse spørsmålene på nettet. I hvilken grad er dette med forvalteransvar og rettferdig fordeling kirkens oppgave? Dette handler både om den teologiske og diakonale forståelsen, men også om gode strukturer for å arbeide med dette i kirken. Det handler videre om tradisjoner og vilje til forankring i den enkeltes liv.

1.2 Problemstillingen

Hovedspørsmålet mitt for denne oppgaven er: ”Hva gjør Den norske kirke med forvalteransvaret og rettferdig fordeling, eksemplifisert gjennom grønne menigheter og rettferdig handel?”

Den norske kirke er en del av den verdensvide kirke. Kirken er Guds stedfortreder på jord, og skal speile Guds ansikt. En kirke, som en verdensvid organisme, kan ikke være passiv overfor en situasjon der flere lemmer lider. Vi lever i et av verdens rikeste land, likevel blir det mer og mer synlig hva rikdom kan føre med seg av jag etter mer. Mennesker som lever i fattigdom, må kjempe aktivt for å bekrefte menneskeverd og selvrespekt. Jordkloden er ikke bærekraftig til at vi skal fortsette med et økt forbruk. Derfor har Kirkenes Verdensråd (KV) utredet en rekke tiltak som Den norske kirke (Dnk) har forpliktet seg på.

Jeg ønsker å se hva som skjer på menighetsnivå i forhold til dette. Hvordan oppfatter den enkelte menighet dette oppdraget, og hvilke konsekvenser får det for den enkelte menighet?

1.3 Avgrensning

Jeg har i denne oppgaven valgt å gi en bakgrunn for hvordan man har jobbet med disse spørsmålene sentralt i Den norske kirke, og tenkningen bak dette arbeidet. Videre har jeg valgt å gå ned på menighetsnivå, og på denne måten valgt ut noen menigheter for å se på praksisen. Utvalget av menigheter er så lite at jeg ikke kan generalisere ut fra disse menighetene til alle menigheter innenfor Den norske kirke.

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i seks kapitler. Det første kapitlet er et innledningskapittel. Her gir jeg en kort introduksjon om hva som er problemområdet, og hva jeg vil skrive om, oppgavens avgrensing og litt om hvordan oppgaven er bygd opp.

I det andre kapitlet gir jeg bakgrunnen for problemområdet god plass. Dette gjør jeg for å vise at miljø- og fordelingsspørsmålet har stått på den kirkelige dagsorden lenge. Det har blant annet vært sak på Kirkemøtet mange ganger. Det har skjedd mye i forhold til oppfordringen til handling, utvikling av materiell, og ideer til konkrete tiltak. Kirkemøtet har på denne måten kommet med mange konkrete forslag til hva kirken kan gjøre på menighetsnivå i forhold til denne saken.

I dette kapitlet redegjør jeg også for de områdene av strategiplanen som omhandler dette emnet. Jeg sier også noe om hva ”grønne menigheter” og ”miljøsertifisering” er, og rettferdig handel.

I det tredje kapitlet gir jeg en orientering om den teologiske og diakonale forståelsen som er hele bakgrunnen for at dette er en del av kirkens oppgave. Jeg gjør kort rede for den trinitariske forståelsen av diakoni. Deretter gjør jeg rede for det som berører denne oppgavens problemområde som utkastet til ny plan for diakoni belyser, og som ble behandlet på Kirkemøtet i november 2007. Jeg har også gjort rede for hva diakoni er ut i fra heftet ”Diakoni – et annerledes språk”.

Økologisk teologi har vokst fram i løpet av de siste 30 årene i takt med at miljøbevisstheten i samfunnet har økt. Gud, mennesket og naturen er et fellesskap. Jeg bruker derfor noe plass til å si noe om dette.

I det fjerde kapitlet sier jeg noe om metodevalg, intervjuguide og utvalg.

Det femte kapitlet omhandler det innsamlede materialet, hvilke funn jeg har gjort i menigheten. Jeg har valgt å samle dem i tre hoveddeler: refleksjoner rundt forvalteransvaret, praktiske tiltak og bærer av engasjementet.

I det sjette kapitlet drøfter jeg funnene opp mot teoristoffet og de funnene jeg har gjort. Jeg har i dette kapitlet valgt å bruke den samme hovedinndelingen som i det innsamlede materialet: refleksjoner rundt forvalteransvaret, praktiske tiltak og bærer av engasjementet.

I det syvende kapittelet gir jeg en oppsummering og trekker hovedkonklusjon fra drøftingen, og diskuterer troverdighetsspørsmålet litt.

Kapittel 2 Bakgrunnen

2.1 Den norske kirkes uttrykte mål, idealer og konkrete tiltak de siste 20 årene i arbeidet med å skape global rettferdighet og vern om skaperverket

Miljø – og fordelingsspørsmålet har stått på den kirkelige dagsorden lenge, Kirkenes verdensråd (KV) er verdens største organisasjon for kirkesamarbeid og kristen enhet. For øyeblikket består organisasjonen av 347 kirkesamfunn fra 110 land i Europa, Afrika, Asia, Karibia, Latin-Amerika, Midtøsten og Stillehavet. Organisasjonen representerer 560 millioner mennesker. (Kilde: www.wcc-coe.org)

Som en respons på den globale trusselen mot rettferdighet, fred og det økologiske miljøet, vedtok Kirkenes Verdensråd under generalforsamlingen i Vancouver i 1983 å programfeste ”Justice, Peace and the Integrity of Creation” som et av sine fremtidige satsingsområder. (Programmet forkortes til JPIC, og oversettes til ”fred, rettferdighet og vern om skaperverket”).

”JPIC- prosessen understreket at de nåværende modeller for økonomisk vekst og verdenshandel ikke legger til rette for et rettferdig og bærekraftig verdenssamfunn. Det er fortsatt en stor utfordring å organisere det internasjonale marked på en måte som kan fremme liv og rettferdighet for alle”. (Mellomkirkelig Råd 1991: 43.41)

Den norske kirke (Dnk) har som medlem av KV forpliktet seg på den teologiske, diakonale og menighetspedagogiske JPIC-prosessen og målsettingen, og nedfelt dette som et av sine fem hovedmål.

Uttalelsen fra Bispemøtet høsten 1992 begynte med å fastslå at dagens forbrukersamfunn er inne i sin siste fase, der jordens bæreevne sprenges. Her utfordres kirken til å rette kritisk søkelys mot en utvikling som ikke kan fortsette, og å kalle til ansvarlig handling i forhold til denne, bidra til et miljøbevisst forbruk og våge å ta radikale beslutninger. ”La oss våge oppbruddet, selv om vi i dag ikke ser løsningene” (Bispemøtet 29. september 1992: 11)

Samme året, parallelt med FNs konferanse om miljø og utvikling i København, deltok bl.a. representanter fra Dnk i en stor økumenisk konferanse om miljø og utvikling. Et brev ble sendt til alle verdens kirker:

”Vi skriver til dere i en erkjennelse av mangel på tid. Skaperverket står i fare. Vår klode står på avgrunnen til selvutslettelse. For første gang i skapelsens historie er nødvendige deler av det økologiske system i ferd med å bli ødelagt som følge av menneskelig aktivitet. Det er som om Jesajas fryktelige visjon har tatt plass i vår midte: ”Jorden er blitt vanhelliget av dem som bor på den, for de har overtrådt lover, satt forskrifter til side og brutt den evige pakt” (Jes 24, 3-6a). Som kirke må vi ta vår del av ansvaret for den miljø- og utviklingskrisen vi nå står overfor. Vi har ikke talt profetisk. Vi har ikke engang lyttet når andre har talt profetisk. Det er nå påkrevd at vi som kirke forplikter oss både åndelig og moralsk i arbeidet for alternative samfunnsmodeller grunnlagt på takknemlighet og respekt overfor Gud og hans skaperverk.”
(Kirkens U-landsinformasjon 1996:7)

På kirkemøtet 1994 ble det rettet et sterkt ønske om at emnet fortsatt måtte stå på den kirkelige dagsorden.

Et av resultatene kom i form av ”Grønn kirkebok- en debok til inspirasjon og gjenbruk” utgitt av Kirkens U-landsinformasjon i 1996.

I 1996 var ”Forbruk og rettferd” hovedsak på Kirkemøtet. Der ble det utarbeidet et brev som ble sendt til alle menigheter i Den norske kirke. Brevet bygde på en gudstjenesteliturgi, og er utsendelse i 3 ganger 3 slag for oppbrudd, handling og håp.

Det ble fattet et vedtak som var i fire punkter:

1. Kirkemøtet ønsker at vedlagte brev blir sendt ut til alle menigheter i Den norske kirke med oppfordring til å bruke dette på tjenlige måter.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide et gudstjenesteforslag, bygd på elementer fra dette brevet, og sende det ut som opptakt til pilegrimsåret 1997.
3. Kirkemøtet vil oppfordre Kirkerådet til å gjøre dette brevet kjent for kristne organisasjoner, naturvernorganisasjoner, politiske grupperinger og andre aktuelle samarbeidspartnere.
4. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd, men også bispedømmerådene og menighetsrådene, å følge opp de utfordringene som er beskrevet i brevet. Klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremtiden. (KM 10/96).

Utfordringene er som følger i 9 punkter (forkortet):

Fondsforvaltning

Oppfordring til en alternativ plassering av kirkelig kapital i den økumeniske utviklingsbanken EDCS, etablert av Kirkenes Verdensråd. En betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i denne eller lignende banker til utviklingsfremmede tiltak og skal i hovedsak komme våre søsterkirker til gode.

Merkeordning for rettferdige varer

Konkurransen for å presse prisen ned og overleve på det globale markedet, fører til at menneskerettigheter, arbeidsmiljø og naturgrunnlag ofres. Bevisste valg vil presse fram endringer. Vårt økonomiske system er summen av de valg vi gjør som forbrukere. Den norske kirke må arbeide for at det blir innført en merkeordning for rettferdige varer i Norge, slik at disse blir tilgjengelige i alle dagligvarebutikker. Under kirkelige arrangementer bør slike varer brukes.

Ressursbevissthet

Det bør arbeides målrettet for økt bevissthet rundt miljøvennlig kontordrift, transport og energiøkonomisering ved ulike typer kirkelige arrangementer.

Bruk av tid og penger

Aktiv givertjeneste må løftes fram og gis anerkjennelse i større grad enn i dag. Vi kan gi av vår tid, av våre tjenester og av våre penger. Samtidig vil vi utfordre enkeltmennesket til å overveie å gi tiende. Rikdom kan føre oss bort fra kjernen i Bibelens budskap. Andelen av offergaver som går til menighetens egen virksomhet har økt de siste fire årene, på bekostning av bidrag utad til diakonale formål, misjon og nødhjelp. Menighetsrådene bør overveie om dette er en rettferdig forvaltning.

Menneskesynet i forbrukerkulturen

Forbrukerkulturen gir mennesket verdi ut fra sin økonomiske betydning som produsent og konsument. Slik økonomien fungerer, blir det mange som faller utenfor, og forbrukerkulturen er derfor fellesskapsfiendtlig. Vi ser en illevarslende utvikling i at menneskeverdet - gitt oss fordi vi alle er skapt i Guds bilde – er truet. Vi vil uttrykke bekymring over inngrep i

menneskelige arvestoffer begrunnet i rene nyttevurderinger. Ønsket om ”perfekte” barn som begrunnelse for manipulering er ikke etisk holdbart. Respekten for menneskeverdet og respekten for livet er også sterkt truet av dagens abortpraksis og høye antall aborter i vårt land.

Urbefolkninger

Nasjonalstater i alle verdensdeler øver vold mot urfolks rettigheter ved å frarøve dem råderett over livsområder og naturrikdommer. Multinasjonale selskapers virksomhet undergraver naturgrunnlaget for urbefolkningers tradisjonelle næringer, dermed undergraves livsgrunnlaget, kulturen og identiteten. Norske myndigheter må være pådrivere for en politikk som gjør slutt på denne utbyttingen.

Gjeldssanering for de fattigste land

Gjeldssanering må forhandles fram raskere enn hva de eksisterende forslag legger opp til. Midlene til en slik sletting av gjeld må hentes fra både de rikeste land og fra Verdensbanken. Det må arbeides aktivt, også fra norsk side, for at år 2000 virkelig kan bli et rettferds- og jubelår, med en total ettergivelse av gjelden til de fattigste landene.

Klima

Norge har gjennom sin oljeutvinning, samferdselspolitikk og reduksjon i forskning på alternative energikilder, sviktet sitt globale ansvar. Norske myndigheter må arbeide aktivt for å nå målet om en stabilisering av norske utslipp av drivhusgasser på et 1989-nivå innen år 2000, slik myndighetene har forpliktet seg på. De rike landenes kortsiktige og egoistiske politikk, hvor det registreres en økning i utslippet av drivhusgasser, begrenser utviklingslandenes muligheter til å planlegge en utvikling på egne premisser. Enkelte stater kan forsvinne fordi havet stiger.

Grønn skatt

Vårt eksisterende skattesystem er utformet i en tid da miljøskadelig forbruk og produksjon ikke var aktuelle temaer. I dag gjelder helt andre utfordringer. Svaret på disse utfordringene må bl.a. ligge i en vridning av beskatningen fra arbeidskraft til aktiviteter som innebærer økt bruk av ressurser og økt forurensning. Enkelt sagt blir utfallet at det vi har for mye av, nemlig forurensning, blir dyrere. Dette vil dermed ha betydelige miljøgevinster, blant annet ved å få oss til å tenke mer bevisst som forbrukere. (KM 10/96).

Med denne saken viser Kirkemøtet at de er svært konkrete i arbeidet for global rettferdighet og vern om skaperverket.

Til Kirkemøtet i 2001 ble det evaluert hva som hadde skjedd på disse årene, fra 1996 til 2001. I saksorienteringen til kirkemøtekomiteen står det blant annet:

”Kirkemøtet 2000 behandlet saken ”Etisk handel, Den norske kirkes ansvar” som må ses i sammenheng med - men bare som en liten del av - ”Forbruk og rettferd”. Kirkemøtet 2001 er dermed den første anledningen til en omfattende gjennomgang og drøfting av videreføringen av saken ”Forbruk og rettferd”.

Til Kirkemøtet har det blitt lagt fram en forskningsrapport som bekrefter at det har skjedd mye viktig arbeid, både holdningsmessig og faglig. Undersøkelsen fra KIFO, ”Grønn vekking? Kirkefolkets forhold til miljøutfordringen”, viser at de kirkeaktive har beveget seg i mer miljøvennlig retning, særlig hva gjelder vilje til å forsake noe av vår levestandard for å fremme miljø og større rettferdighet. KIFO-rapporten forklarer denne tendensen blant annet med behandlingen og oppfølgingen av saken ”Forbruk og rettferd”. Disse endringene av holdninger og handlinger skjer i motsetning til befolkningen i Norge for øvrig” (Grønn vekking? (Botvar 2001)

Videre siteres:

”Rapporten til Kirkemøtet 1998 sluttet med et kapittel om tanker og planer for videreføring. Her sies det blant annet: ”Så langt er vi bare kommet et stykke på vei. Det viktigste har kanskje vært den gryende samtalen som har vært ført innover i menighetene etter at KMs brev ble kjent”.

Tre år senere ser bildet noe annerledes ut: Med noen få unntak, synes den gryende samtalen i menighetene de fleste steder å drukne i alle andre saker som påkaller oppmerksomhet.”

”På bakgrunn av rapportene fra bispedømmerådene og de økumeniske organisasjonene, bekreftes inntrykket av at det er noen enkeltbispedømmer og menigheter som kan tjene som forbilder for andre. Her har ”ildsjeler” blant ansatte og frivillige medarbeidere bidratt til å holde engasjementet høyt”. (KM 11/01).

”Kirkemøtekomiteens merknad:

Komiteen understreker det positive som er skjedd i årene etter Kirkemøtet 1996. Vi har sett mange eksempler på oppbrudd, handling og håp, og Den norske kirke ønsker å bidra til å danne en motkultur til et samfunn som lar pengene styre livene våre i altfor stor grad.

Komiteen ser at Bibelen taler entydig om vårt ansvar som rike, og de farene som ligger i å binde seg for tett til materielle eiendeler. Troverdighet får vi bare når det er samsvar mellom det vi sier og det vi gjør. Dette må ikke føre til at opplæring og forkynnelse svekkes, men heller til at de gode handlingene og det gode liv løftes opp.

Guds skaperverk har verdi også uavhengig av nytteverdien for mennesket. Treenighetslæren, med Gud som skaper og opprettholder verden, Jesus Kristus som frelser og forløser, og Den hellige ånd som opprettholder av troen og fellesskapet, kan gi inspirasjon til mange i deres miljøengasjement. Forkynnelsen kan hjelpe oss å holde fast ved våre forpliktelser som borgere i ett av verdens rikeste land, og gi frimodighet til å velge annerledes enn hva markedskreftene innbyr til.

På denne bakgrunn er det også behov for en kritisk gjennomgang både av det norske og det internasjonale økonomiske system. En fri markedsøkonomi evner ikke å sikre en rettferdig fordeling eller ta tilstrekkelig miljøhensyn.

Evalueringsdelen av de konkrete utfordringene fra Kirkemøtet 1996 konkluderer med at det tar tid å endre holdninger og handlingsmønstre. Det er derfor uheldig at de ti punktene blir erstattet med andre.

Bevisstheten om hvilken rolle menighetene kan spille, er likevel fortsatt for lav mange steder. Den norske kirke har gjennom sin deltakelse i Miljøheimvernet forsøkt å spre dette engasjementet. Komiteen vil oppmuntre menigheten til å engasjere seg lokalt i dette brede samarbeidet”. (KM 11/01)

Under evalueringsdelen skal vi særlig merke oss at fondsforvaltning, merkeordning for rettferdige varer, ressursbevissthet, bruk av tid og penger, menneskesynet i forbrukerkulturen, urfolk, gjeldslette for de fattigste land, klima, grønn skatt er konkrete tiltak en ønsker kirken skal arbeide med.

Under oppfølgingsdelen skal vi her særlig merke oss at:

- ”Forbruk og rettferd” angår hele menigheten. KM oppfordrer derfor råd og stab i lokalmensighetene til å samarbeide om disse utfordringene
- menighetene knytter kontakter med lokalsamfunnet for øvrig

- oppfølgingen må skje gjennom en integrering i gudstjenestelivet, det diakonale arbeidet og bibel- og studiegrupper
 - KM oppmuntrer biskopene til i fellesskap å utforme et hyrdebrev, temaet må være en naturlig del av bispevisitasene
 - KM anmoder de kirkelige utdanningsinstitusjonene om å integrere disse spørsmålene i all utdanning
 - visjonen er å gjøre kirken til verdens største miljøorganisasjon
- (KM 11/01)

Bispemøtet avga høsten 2002 en uttalelse hvor man uttrykte støtte til verdens fattige. I uttalelsen minnes det om at FNs mål er innen 2015 er å:

Utrydde ekstrem fattigdom og sult.

Gi alle jenter og gutter skolegang.

Styrke kvinners stilling og gi lik rett til utdanning for jenter og gutter.

Redusere småbarnsdødeligheten med to tredjedeler.

Redusere dødeligheten blant gravide og fødende med tre fjerdedeler.

Stoppe og reversere aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten.

Sikre miljømessig bærekraftig utvikling og halvere andelen av mennesker uten sikkert drikkevann.

Utvikle et globalt partnerskap for utvikling mellom rike og fattige.

BM tar utgangspunkt i FNs tusenårsmålsetting om å utrydde fattigdom og sult. BM oppfordrer menighetene som har lang tradisjon for å hjelpe mennesker i nød til å være oppfinnsomme for å nå disse målene.

FNs tusenårsmål gjør det nødvendig å vurdere vårt eget forbruk både som nasjon og som enkeltpersoner. BM tror at fattigdom kan utryddes. Moder jord har fremdeles til alles behov, men ikke til alles grådighet.

”De fattige blir ikke glemt for alltid, de hjelpeløse er ikke for evig uten håp”. (Salme 9, 19)

(BM 27/02)

På Kirkemøtet i 2003 (KM 12/03) var temaet Vern om havet – et prosjekt i kirkens engasjement for miljø og ”forbruk og rettferd”.

Kirkemøtet minner hele kirken om tidligere vedtak i saken og ber om utholdenhet og vedvarende engasjement.

Kirkens engasjement for natur og miljø springer ut av den kristne skapertro: Jorden og det som fyller den, er skapt av Gud – til klok og ansvarsfull forvaltning.

På denne bakgrunn oppfordrer Kirkemøtet alle kirkens medlemmer til å vise miljøengasjement og til å ha et kritisk og bevisst forhold til eget forbruk.

1. Kirkemøtet vedtar en Skaperverkets dag fra 2005/2006,
 2. KM ber alle menigheter om å innarbeide ”forbruk og rettferd” i lokale trosopplæringsplaner, samt strategi for lokalt samarbeid.
 3. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd og BM arbeide for å etablere og styrke nasjonale og internasjonale samarbeidsrelasjoner som kan sikre en bærekraftig ressursforvaltning i alle våre kystnære havområder.
 4. KM ber de sentralkirkelige råd å arbeide videre med hvordan urfolksperspektivet kan bringes tyngre inn i kirkens miljøarbeid.
 5. KM ber KR og Bispedømmerådene å intensivere et strategisk samarbeid på feltet ”forbruk og rettferd”, som sikter på utarbeidelse/revisjon av en forpliktende handlingsplan i løpet av 2004. Kirkemøtet ber bispedømmerådene om å etablere regionale ressursgrupper for dette feltet i løpet av 2004.
 6. Kirkemøtet utfordrer regjeringen til å følge opp sine intensjoner fra tiltredelseserklæringen og arbeidet med Nasjonal Agenda om å føre en offensiv miljø- og ressurspolitikk basert på målet om en bærekraftig utvikling.
- Vi påpeker det positive samarbeidet mellom Den norske kirke og Grønn hverdag.
7. Kirkemøtet bekrefter betydningen av samarbeidet mellom offentlige myndigheter.
 8. KM ber våre politiske myndigheter å følge opp føre-var-prinsippet slik at det ikke blir tatt noen avgjørelse om en utvidet petroleumsvirksomhet i Lofotregionen og Barentshavet før man har et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag i form av bred forskningsbasert kunnskap og konsekvensutredninger.
 9. KM ser med stor uro på at det økonomiske grunnlaget for bosetting langs kysten i Nord-Norge er truet.
 10. KM ber KR og bispedømmerådene å samarbeide om hvordan kirken offensivt kan møte kravene fra ”Grønn Stat” om innføring av miljøledelse i egen virksomhet.
 11. KM ber KR og bispedømmerådene å vurdere tjenlige former for tilbakemeldinger fra menighetene om erfaringer og aktiviteter, men også ønsker og behov.
 12. KM ber om en status – rapport for arbeidsfeltet i 2005. (KM 12/03)

På Ungdommens kirkemøte (UKM 04/07) var temaet ”Truet liv – en tro for livssammenhenger”, kirkens vitnesbyrd i lys av klimatrussel, miljø, forbruk og rettferd. Bakgrunnen er klimaforandringene, sannsynligvis som den største utfordringen menneskeheten noensinne har stått overfor.

Alt tyder på at klimaforandringene er menneskeskapte, og derfor er det også menneskeheten som kan gjøre noe med det.

Utslippene av klimagasser skjer hovedsakelig i rike vestlige land, mens konsekvensene rammer først og hardest mennesker i fattige land i Afrika, Latin-Amerika og Asia.

Det er mulig å gjøre noe, men da må alle dra i samme retning.

Et paradoks er at det er forskjell på liv og lære så vel på individnivå som på politisk nivå. Som enkeltmennesker har vi blitt mer og mer bevisste på utfordringene knyttet til menneskeskapte klimaendringer, men samtidig er ikke vår livsstil og vårt forbruk bærekraftig.

Kirken arbeider på tre parallelle nivåer: å være en profetisk røst, forandre egen praksis og bidra til nytenkning og dialog. Målet må være gjennom Bibelens budskap å finne en helhetlig, økologisk, kontekstuell livsforståelse, der en kan forstå seg selv i relasjon til seg selv, sine medmennesker, medskapninger og Gud, og som kan gi oss hjelp til å leve som Jesu etterfølgere i en truet verden. (UKM 04/07).

Kirkens bidrag fremover

Ungdommens kirkemøte hevder at det skjer mye flott arbeid allerede, men understreker betydningen av å øke engasjementet, gjennom å være en sterkere røst hva klimatrusselen angår. I denne forbindelse er det viktig å være i dialog med andre organisasjoner, slik som Changemaker og Natur og ungdom gjorde da de fikk norske ungdomspartier til å samarbeide om et klimaforlik. (UKM 04/07).

Også Kirkemøtet i november 2007 hadde ”Truet liv” som tema. Det ble behandlet som sak KM 04/07 under tittelen ”Truet liv – troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd.”

2.2 Strategiplan for Den Norske Kirke 2005 – 2008

Målet med strategiplanen, som den selv sier, er:

- ”å inspirere, motivere og gi retning i forhold til kirkens oppdrag”.

”Planen favner vidt, men avspeiler ikke all virksomhet innenfor Den norske kirke. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd og bispedømmerådene om å innarbeide vedtatte satsingsområder i sine plandokumenter og gi dem prioritet. Menighetene oppfordres til å tilpasse satsingsområdene lokalt”.

Visjonen for Den norske kirke er:

at den skal være ”en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke”

Vi skal her særlig legge merke til hvordan det å være tjenende defineres.

At kirken skal være tjenende beskrives nærmere slik: ”ved at vi viser omsorg for medmennesker og arbeider for fred, rettferdighet og vern om skaperverket”.

Strategiplanen har noen tverrgående perspektiver som forutsettes å bli innarbeidet på alle nivåer og felter: Det som berøres i denne sammenheng er: ”Menneskeverd og menneskerettigheter og urfolks rettigheter”.

Strategiplanen har fire satsingsområder: Trosopplæring, gudstjenesteliv, diakoni og ung i kirken.

Målsettingen for diakoni rommer fire delmål: To av dem lyder slik:

- ”i ord og handling fremme alternativ til forbrukersamfunnets idealer og livsstil, og bidra til en bærekraftig forvaltning av skaperverket”
- ”kjempe mot det som truer menneskers liv, helse og menneskeverd” (Strategiplan for Dnk 2005 – 2008)

Dette viser at vern om skaperverket og forvaltertanken er nedfelt også i strategiplanen, som er ment å legge føringer for hva kirken skal prioritere som de viktigste sakene.

2.3 Hva er en grønn menighet og miljøfyrtårn?

Begrepet grønn menighet er omtalt flere steder under temaet Vern om skaperverket på Kirkens nettsider. (www.kirken.no) En grønn menighet vil omsette det globale miljø- og rettferdighetsengasjementet til konkrete tiltak i sin menighet og sitt lokalsamfunn.

En grønn menighet har:

- Satt i gang tiltak for bedre miljø og mer rettferdig fordeling
- Laget en enkel plan for arbeidet
- Utpekt en miljøkontakt og dannet en arbeidsgruppe som følger opp tiltakene
- Benyttet seg av verktøyene ”miljøsteget”, plakaten ”vår grønne menighet” eller ”miljøfyrtårn”-materiellet for å arbeide systematisk med sin egen praksis.

Å være grønn menighet er en prosess som griper inn i alle deler av menighetens virksomhet. Prosessen bør forankres i stab, råd og blant de frivillige. Det er en stor fordel å knytte menigheten til det økumeniske kirkelige nettverk for miljø, forbruk og rettferd.

Det er laget handlingsark med forslag til konkrete tiltak. De konkrete tiltakene er delt inn i hovedpunkter som gudstjenesteliv, diakoni, undervisning og informasjon, innkjøp, energi, transport og avfall (reduksjon og håndtering). De er igjen inndelt i 47 enkeltpunkter. For å bli grønn menighet må menighetene forplikte seg på minimum 25 av disse punktene.

Miljøfyrtårn

Miljøfyrtårn er en ordning administrert av stiftelsen Miljøfyrtårn med støtte fra Miljøverndepartementet. Virksomheten sertifiseres etter et sett bransjekrav, hvor noen krav er felles for alle virksomheter, mens noen er spesifikke for hver enkelt ”bransje”. Det er utarbeidet egne bransjekrav for menighet og for kirkelig fellesråd. Per desember 2005 er over 870 virksomheter blitt sertifisert som miljøfyrtårn i Norge. (Kilde: www.miljofyrtarn.no)

2.3.1 Rettferdig handel

Internasjonal handel er og har alltid vært dominert av store konsern med inntjening til eierne som hovedfokus. Liten eller ingen vekt har vært lagt på hvor ”rettferdig” produksjon og omsetning er i den forstand at de lokale produsentene i varenes opphavsland har fått anstendig betaling for sitt bidrag til verdikjeden. Ideelle organisasjoners bestrebelser på å skape ”rettferdig handel” må ses på denne bakgrunn. Målet og intensjonen med rettferdig handel er

å sikre og garantere at produsenter får skikkelig betaling for sine produkter, og har verdige arbeidsforhold.

Fairtrade er det internasjonale navnet på en merkeordning som i Norge administreres av Fairtrade Max Havelaar Norge og som er et av 20 nasjonale initiativer rundt omkring i verden. Fairtrade fungerer på den måten at produsenter og forbrukere inngår i et partnerskap med hverandre i et gjensidig respekt- og nytteforhold. Alle parter skal vinne i denne verdikjeden.

I dag har Fairtrade produsentorganisasjoner i 51 land i Sør- og Mellom–Amerika, Afrika og Asia. Produsentorganisasjonene kan enten være et kooperativ av mange småbønder, eller en plantasje. Produsentorganisasjonene må være Fairtrade–sertifisert for å kunne selge innenfor dette systemet. Det stilles strenge krav for å bli sertifisert. Når man er blitt sertifisert, blir produsenten fulgt opp av strenge årlige kontroller. Organisasjonen Fairtrade Labelling Organizations International, (FLO) informerer om hva som skal til for å bli sertifisert, og setter produsenten i kontakt med en Liaison Officer som er deres kontaktperson og tilrettelegger.

20 land arbeider stadig med å få flere Fairtrade–merkede produkter inn på markedet. I Norge er det nå 18 importører som er lisensiert av Fairtrade Max Havelaar. Lisenstakerne må betale en pris for varene som er fastlagt av FLO, og som sikrer at selv om verdensmarkedsprisen på varen faller, er produsenten sikret en pris som er tilstrekkelig til å drive bærekraftig og skape trygge sosiale forhold for seg og sin familie. Det er svært viktig å redusere antallet mellomledd så mye som mulig.

Fairtrade definerer seg selv slik (forkortet):

Fairtrade betyr:

”En lønn å leve av til bønder. En ny modell for handel basert på ”the triple bottom line” – skikkelige handelsbetingelser for småbønder og arbeidere, bærekraftig miljø, og lønnsomt for alle deler av produksjonskjeden.

En internasjonal bevegelse med røtter så langt tilbake i tid som 50 år.

En mulighet til å uttrykke meninger gjennom egen kjøpekraft. Kaffen, teen, appelsinjuicen, risen, bananene og sjokoladen du kjøper er resultatet av hundre tuseners menneskers harde arbeid. Å velge produkter med Fairtrade-merket er en enkel måte å påvirke livene deres på en positiv måte.

For produsenter:

Småprodusenter må danne demokratiske og representative andelslag, hvor kvinner kan delta.

Tvangs- og barnarbeid får ikke finne sted.

Diskriminering på grunn av politisk ståsted, etnisitet, religion eller kjønn får ikke finne sted.

Demokratisk beslutning om hva overskuddet skal benyttes til.

Produksjonen skal foregå mest mulig miljøvennlig – dette innebærer blant annet reduksjon i bruk av sprøytemidler og egne tiltak mot jorderosjon og vannforurensning.

For importører:

Produsentene får en garantert minstepris.

Produsentene kan få inntil 60 % av kjøpesummen på forhånd.

Opprette langvarige handelsforbindelser.”

(Kilde: www.maxhavelaar.no)

2.3.2 Andre aktiviteter i menigheten

Nedenfor vil jeg beskrive to tiltak som svært mange menigheter gjennomfører hvert år. Dette gjør jeg for å vise eksempler på tiltak som er lette å gjennomføre fordi man har drahjelp.

Fasteaksjonen er en årlig landsomfattende aksjon som Kirkens Nødhjelp avholder siste tirsdag før palmesøndag. 40000 bøssebærere går fra dør til dør og samler inn penger til organisasjonens arbeid. Resultatet for fasteaksjonen 2007 var 28,5 millioner kroner.

www.nca.no

De fleste menigheter i Den norske kirke har i mange år deltatt i fasteaksjonen. Ofte er det konfirmantene som går med bøsser, administrert av kateket, diakon og andre kirkelig ansatte. Kirkens Nødhjelp utvikler hvert år mye materiell som deles gratis ut til menighetene i forbindelse med aksjonen.

Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM) ble etablert i 1993-94. SMM er ikke noe selvstendig operativt organ, men betegnes som et ”samvirke” mellom Den norske kirke og de deltakende misjonsorganisasjoner. Bakgrunnen for etableringen var uroen over at misjon syntes å ha blitt en aktivitet for ”spesielt interesserte” tilknyttet misjonsforeninger, men uten forankring i det øvrige menighetsarbeid. I grunnlagsdokumentet for SMM fra 1993 heter det om dette at ”Det er derfor behov for å forsterke menighetenes misjonsengasjement ved at menighetsrådet i større grad henleder sin oppmerksomhet mot foreningsliv og gudstjenesteliv slik at det blir sterkere preget av at misjon er hele menighetens oppdrag”. (www.kirken.no) En rekke misjonsorganisasjoner er medlemmer i SMM. På hvert bispedømmekontor er det en egen misjonskontakt som arbeider spesielt med dette. Målet er å skape glød og engasjement

for misjon i menighetene, og etablere avtaler mellom menighetene og en søsterkirke med en av misjonsorganisasjonene som koordinator.

Mange av misjonsorganisasjonene arbeider i den fattige del av verden. En mengde diakonale prosjekter drives og administreres gjennom disse organisasjonene.

Kapittel 3 Diakonal og teologisk bakgrunn for forvalteransvaret og rettferdig fordeling

3.1 Diakoni

Diakonien har sin grunnleggende forankring i den kristne tro. En trinitarisk forståelse av diakoni er Gud som Skaperen, Jesus som Forløseren og Den Hellige Ånd som Livgiveren.

Ved at *Gud er Skaper*, er han selve livets kilde. Han har skapt oss mennesker, og alt annet i universet, og står bak det ufattelige mangfold i tilværelsen fra den minste mikroorganisme til det uendelige verdensrommet.

Gud er *Frelseren, Jesus Kristus*. Vi mennesker får motta hans grenseløse kjærlighet til tross for at vi har vendt Gud ryggen. Denne kjærlighet kalles agape og er den som gir uten å kreve noe tilbake.

Gud er *Den Hellige Ånd* som gjør at vi ikke er alene og at vi beholder troen. Den Hellige Ånd gir oss hjelp til å bruke vår fantasi, og åpne oss for kjærligheten, ta imot den og gi den videre. Kjærligheten har blant annet en praktisk side, en hverdagsside og en handlingsside der Jesus selv er forbilde. ("Diakoni – et annerledes språk" 2001)

Definisjon av diakoni

Kirkemøtet 2004 slo fast at: Diakonien er en del av kirkens vesen og dermed en del av det å være kirke. (KM 08/04)

Hvilken rolle diakonien skal ha i kirken, har likevel gjennom tidene, blitt tolket ut fra det samfunnet man lever i.

Plan for diakoni i Den Norske Kirke, som har vært brukt frem til nå har følgende definisjon på diakoni:

"Med diakoni forstås kirkens medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød". (KM 08/04)

Utkast til ny plan for diakoni har nylig vært oppe som sak på Kirkemøtet i november 2007. I utkastet som ble lagt fram for Kirkemøtet, brukes følgende definisjon:

”Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet”.

Dette utkastet viser at noen områder vektlegges mer nå enn tidligere.

I kapittel 1 står det: ”Globaliseringen utfordrer diakonien spesielt. Mennesker som lider angår oss, om de befinner seg i umiddelbar nærhet eller i andre land. Vern om skaperverket handler om et globalt og et lokalt ansvar. Alt dette avspeiles i de lokale diakoniplaner”. (Side 4).

Dette konkretiseres videre i planen i kapittel 4.

Kapittel 2 omhandler diakoniens teologiske grunnlag. Der står det blant annet:

”Vi er utlevert til hverandre og vi er avhengige av hverandre og alt annet som lever. Ingen kan helt og holdent leve av seg selv eller for seg selv. Vi er skapt til å tjene hverandre, til å ha omsorg for hverandre. Samtidig er hele skaperverket avhengig av at menneskene tar sitt forvalteransvar på alvor.”

I kapittel 4 konkretiseres de fire områdene: ”*inkluderende fellesskap, nestekjærlighet, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket*”.

I 4.4. er det ”Kamp for rettferdighet og vern om skaperverket” som står i fokus. Helt konkret nevnes en rekke tiltak som for eks etisk handel gjennom Fairtrade/ Max Havelaar, mikrokreditt, kirkeofringer, klimaspørsmål, delta i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon.

Kirkens oppdrag overfor miljøspørsmål er tredelt:

- å være en profetisk røst i samfunnet,
- å være konsekvent og selvkritisk overfor disse spørsmål i sin egen hverdag og praksis,
- å bidra med kreativitet og oppfinnsomhet i å finne bærekraftige løsninger for den enkeltes og samfunnets reelle behov. (Utkast til plan for diakoni, juni 2007 s. 13).

Etter initiativ overfor Kirkerådet fra Diakoniledermøtet, som består av lederne for 9 store virksomheter tilknyttet Den Norske Kirke ble heftet ”Diakoni – et annerledes språk” laget. Visjonen er at kirken skal være like opptatt av å praktisere evangeliet som å snakke om det. Å leve Guds kjærlighet ut i hverdagen, er det språk som når frem til hjertene.

”*Evangeliet må forkynnes – om nødvendig med ord!*” skal Frans av Assisi ha sagt.

Diakoni betyr at vi bryr oss om hverandre som hele mennesker, ikke bare åndelige vesener.

Kommentaren over belyser at hele mennesket er viktig. I vår sammenheng understreker dette betydningen av å forkynne med handling, dvs. kjempe for urettferdigheten i verden gjennom forvalter- og fordelingsspørsmålet.

I heftet: ”Diakoni – et annerledes språk”, skjelnes det mellom tre uttrykksformer for diakoni, *den allmenne, den organiserte og den spesialiserte*.

Den allmenne diakoni betyr at den gjelder for alle som vil følge Jesu eksempel i sitt liv, og den foregår i lokalmiljøet, på arbeidsplassen eller i form av hjelp til mennesker i nød langt borte.

Evnen til å sette seg inn i andres situasjon, også de som er langt borte, og vise empati som fører til praktisk handling, blir helt sentralt.

Den organiserte diakoni er den administrerte diakoni i kirken som er satt i system. Her er menighetens diakoniutvalg eller menighetsrådets planlegging av diakonale tiltak. Diakonien er en så viktig del av det å være kirke at noen blir vigslet til diakoner på lik linje med presten for å ivareta dette oppdrag. Denne ordning går helt tilbake til urmenigheten. Menigheten i Jerusalem ga noen det oppdrag å foreta en rettferdig fordeling av mat til de fattige. Her ble altså dette organisert.

Dette viser at organisering allerede var nødvendig i oldkirken.

Den spesialiserte diakoni er nødvendig når utfordringene er så store at det krever en særlig spesialisert kompetanse. Virksomheter som Kirkens SOS, Kirkens Nødhjelp og Kirkens Familievern, Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep, men også misjonsorganisasjonenes bistandsnemnd m.m. er organisasjoner som ivaretar dette.

Internasjonal diakoni er en del av den spesialiserte diakoni. Hjelp til nødlidende i andre deler av verden har lang tradisjon innen norsk misjonsvirksomhet. (Wenaas, Kirkerådet og Diakoniledermøtet, 2001).

Diakoniens tre hovedoppgaver - de nedenforstående tre punktene tydeliggjør diakoniens innholdsmessige utfordring.

Forebyggende diakoni

Å forebygge er å komme i forkant før problemene blir for store eller uoversiktlige. Det kan være å gå sammen i menigheten for å tenke hva slags tilbud man trenger til ungdom for å

unngå rusproblemer. Det kan være å etablere fellesskapsgrupper av ulik art slik at det enkelte mennesket opplever å høre til, bli sett, og kjenne at noen bryr seg om en.

Det kristne fellesskap er et annerledes fellesskap som ikke er satt sammen av felles oppfatninger, eller interesser. Gjennom dåpen ble vi Guds barn, fellesskaper er derfor noe vi får være delaktig i p.g.a. nåde.

Svakhet hører med til vår menneskelighet, og er en forutsetning for å ta imot Guds nåde.

Vi er alle både sterke og svake. Diakoni i det kristne fellesskapet bør gi mulighet til å dele smerte og svakhet med hverandre.

Karitativ diakoni

Karitativ (Caritas - kjærlighet, hengivenhet. Latin) diakoni er diakoni som ikke er beregnende, som er betingelsesløs og uten bihensikter. Lignelsen om den barmhjertige samaritan skal minne kirken om at vi ikke skal gå forbi den som er i nød, den som har det verst, og ende opp med det som er hyggeligst, eller mest behagelig, eller der en synes en "får mest igjen for det".

Profetisk diakoni

Profetene i det Gamle Testamentet var de som så, som gjennomskuet, avslørte. Han ser det andre ikke ser, eller ikke vil se. Profetens oppgave var å minne de som hadde makt og myndighet om deres ansvar for de fattige. All jorda tilhører Gud, ikke kongen og de rike. Derfor var det jubelår hvert femtiende år, - da skulle land og eiendom fordeles på nytt og all gjeld slettes.

Jesus fornyet denne profetiske tradisjonen ved å refse de religiøse og politiske lederne, og ved å drive kremmerne ut av templet.

Kirken har gjennom historien talt profetisk når den har talt mot slaveri, nazisme, apartheid osv. Ved å være en stemme for de stemmeløse, og gi ansikt til de som ikke synes, er kirken en profetisk røst.

Ved å danne en motkultur til selvopptatthet, materialisme og nytelsessyke kan kirken være profetisk i dagens samfunn. Ved å ta ansvar for de som faller utenfor, ved å sette de åndelige verdier foran de materialistiske, ved at de som har mest, deler mest med andre og ved å kjempe for miljøet lokalt og globalt er diakonien profetisk i dagens samfunn. ("Diakoni, et annerledes språk" Kirkerådet 2001).

3.2 Økoteologi

Hva slags syn mennesket har på naturen, får konsekvenser for måten vi forholder oss til den på. Religion og filosofi er styrende. Jeg vil i dette avsnittet si noe om dette, og om hva som har fått prege kirken.

Årsaken til at jeg har tatt med økoteologi, er at det er denne tankegangen som danner bakgrunnen for JPIS i Kirkenes Verdensråd. Økoteologi forstås som en teologi som i sin grunnleggende tenkemåte søker å fange opp økologiske problemstillinger. (Kristiansen 1993 s 163) Denne teologien ser på livet som en gave som setter klare etiske krav til mennesket. Livet skal en omgå med respekt og ærbødighet. Det er denne grunntonen som gjenfinnes i JPIS (Kristiansen, 1993 s. 105).

Først vil jeg si noe om hva økologi er. Deretter vil jeg si noe om hva økoteologi er.

Ordet økologi kommer fra oikos som betyr hus eller hjem (gresk). Ordet økologi blir brukt i betydningen: Studiet av organismene i relasjon til miljøet. Sentralt står tanken om at det er balanse mellom de ulike organismene, og at alt i naturen har en mening i forhold til hverandre. De enkelte arters reaksjon på miljøfaktorene, både de levende (biotiske) og de fysisk-kjemiske (abiotiske), og da særlig individenes tolegrensener for miljøfaktorer som temperatur, fuktighet, og menneskets inngripen, slik at det blir ubalanse, er helt sentralt. (Aschehougs konversasjonsleksikon, bind 19 sp. 1149).

Økologisk teologi er en retning innen teologien som har vokst fram de siste 30 årene, i takt med at miljøbevisstheten i samfunnet ellers har økt. Den ser Gud, menneske og natur i fellesskap.

I boka "Natur og menneske, en miljøhistorie," viser man til en av den vestlige kulturs eldste tekster, 1.Mos 1,28, der Gud velsigner menneskene, og gir dem i oppgave å bli fruktbare, fylle jorden og legge den under seg. I denne bibelteksten står det om Gud som gir menneskene i oppgave å råde over fiskene i havet, fuglene under himmelen og alle dyr som det kryr av på jorden."

Man sier videre at denne teksten er antroposentrisk, dvs. at mennesket står i sentrum for oppmerksomheten, og den er teologisk, en guddom har gitt mennesket en særstilling i økologien.

Både innenfor jødedom, kristendom og islam finner man denne måten å beskrive menneskets plass i naturen på, hevder man. Forfatterne sier at denne tradisjonen ofte er blitt brukt slik: ”Det går et grunnleggende skille mellom mennesket og naturen. Naturen har ingen egenverdi. Den er til for menneskene og for deres liv og overlevelse (Hanssen et al 1996)

Økoteologi handler om sammenhengen mellom religiøse og verdimeslige spørsmål på den ene siden og økologisk bevissthet og engasjement på den andre siden. (Kristiansen 1993).

I den kristne økoteologien er Kristiansen særlig opptatt av paktstanken.

Han hevder at paktstanken er et av Bibelens mest grunnleggende teologiske motiver. Gud har forpliktet seg til å ta vare på hele skaperverket. Salme 104, 29 f. Mennesket har forpliktelser tilbake til Gud og sine medskapninger. Det gjelder ikke bare den menneskelige verden, men hele skaperverket.

Man kan forstå grunntanken i paktsetikken slik at det er den sterkeste part som frivillig begrenser sin frihet slik at den svakeres livsvilkår og rettigheter blir beskyttet og ivaretatt. Fordi Gud er barmhjertig, kjærlig og trofast kan både den skapte natur og det skapte mennesket leve i trygghet om at tilværelsen ikke er overlatt til seg selv alene. (Kristiansen 1993)

Man viser til Det Gamle Testamentet som inneholder mange tekster som handler om denne pakten.

Guds pakt med skaperverket startet allerede med skapelsesberetningen der Gud sa, for det han hadde skapt, hver dag at ”det var godt”. 1. Mos 1. Han bekreftet det både overfor mennesket og overfor alt annet han skapte. (Kristiansen 1993).

Gud stadfestet på ny denne pakten med Noah. I 1. Mos 9, 9 f sier Gud at han opprettet en pakt med menneskene, de som levde da, og alle etterkommerne. Men ikke bare menneskene, hver levende skapning, både alle fugler og alle dyr på jorden. I Jes 14,20 likestilles ødeleggelse av landet, med mord på folket. I Job 5,23 står til og med steinene nevnt.

Som det også beskrives i ”Natur og menneske, en miljøhistorie”, poengterer også Kristiansen mennesket som er gitt en annen plass enn det øvrige skaperverket. Teksten i 1 Mos 1, 26 - 28 forteller oss at Gud skapte mennesket i sitt bilde, og gav det i oppdrag å råde over resten av skaperverket. (Kristiansen 1993)

Roald E. Kristiansen skriver videre at vi kan forstå paktstanken i en snever betydning. Da gjelder det en pakt mellom Gud og Guds utvalgte folk, jødene i GT, eller de kristne i NT.

I et universelt perspektiv gjelder pakten mellom Gud og hele den skapte verden som inkluderer rettigheter og forpliktelser for begge parter. Det er dette som kalles en økologisk paktsetikk i følge Kristiansen.

Den økologiske paktsetikk gjelder derfor både mennesket og alt annet som er skapt. Det er to sider av samme sak. Det er derfor ikke bare mennesket Gud er barmhjertig mot.

Samfunnsmessige fellesskap og rettigheter/plikter angår hele den skapte verden. En økologisk paktsetikk omfatter også etableringen av rettferdige forhold menneskene imellom. (Kristiansen 1993)

Man viser videre til teksten i Jesaja 11, 6-9 der man kan lese om forventning til messiansk fredstid. Pakten med Gud er brutt, p.g.a. synd, men det skal ikke alltid være slik. En gang skal paktene gjenopprettes. Jeremia 31,32 og 31, 25 f. Pakten gjelder både mennesket og alt annet som er skapt.

Kirken har ikke vært flink til å få fram tanken om det paktsamfunn som består mellom Gud og alt han har skapt. Kirkene har formidlet frelsesbudskapet for det enkelte menneske. Naturens relasjon til menneskelivet og frelsesbudskapet har en lagt liten vekt på.

Roald E Kristiansen beskriver de første kristne med troen på en Gud som skaper, den Gud som skaper er den samme som den Gud som frelser.

Andre religiøse grupperinger i den gresk-romerske kulturkrets så på naturen som noe mindreverdige og kanskje ondt – en trussel mot det sanne menneskeliv.

Den hellenistiske kulturens dualisme skilte radikalt mellom det åndelige liv som menneskene hadde del i gjennom sin immaterielle sjel, og det naturlige liv som menneskene hadde del i gjennom sin materielle kropp. Målet for det åndelig bevisste mennesket besto i å løsrive sjelen fra kroppens fengsel gjennom å undertrykke og undertvinge ens natur til fordel for sjelen og ånden. Denne dualisme kjempet den kristne kirke mot gjennom å fremheve troen på at Gud er verdens skaper, men kirken har dessverre blitt påvirket av dette opp gjennom tiden.

Roald E Kristiansen hevder at både kirken, og hele den vestlige sivilisasjon i dag står overfor en lignende trussel, at trusselen denne gangen er en virkelighetsforståelse som reduserer den naturlige verden til kun å være et redskap for menneskers behov. Vi ser ikke at naturen har verdi på annen måte enn som ren bruks- og nytteverdi. Vi sier at den har instrumentell verdi. Den er en ressurs, noe som er til for å brukes. (Kristiansen 1993)

Kapittel 4 Metode

4.1 Kvalitativt intervju

Hva man vil finne ut, bør bestemme metodevalget. Konteksten er noe av det mest sentrale i kvalitative studier. Det er viktig å kjenne til de mest sentrale kjennetegn ved kvalitativ forskning, for å gripe det sentrale ved det kvalitative intervjuet.

Det finnes ingen standardtilnærming blant kvalitative forskere, men et mangfold, blant annet intervju, observasjon, analyse av tekst el. dokumenter og bruk av visuelle medier. Bruk av intervju er likevel den mest utbredte.

Kvalitativ forskning rommer svært ulike retninger. Likevel kjennetegnes de ved:

- kvalitative data i form av bilder og ord, ikke tall,
- naturlige data som observasjon og ustrukturerte intervju,
- mening framfor handling, men fra aktørens eget perspektiv,
- induktiv hypotesegenererende forskning heller enn hypotesetestende.

Det krever at forskeren må analysere, ikke bare repetere hva deltakerne har sagt, til det trengs ikke forskere. Forskere som nytter kvalitativ metode, studerer ting i deres naturlige setting, der de prøver å forstå eller tolke fenomener ut fra den mening folk gir dem. Kvalitative forskere peker på at valide data også kan komme fram ved andre enn kvantitative data, og at kvantifisering ikke bare kan avdekke sosiale prosesser, men også tilsløre dem.

Spørreundersøkelser kan ha mange feilkilder, for eksempel at man svarer for å bli raskt ferdig, at man kanskje ikke har gjort seg opp noen mening om saken. Dagsformen får heller ikke bestemme hvilket syn man har. Dette peker på mer grunnleggende forhold, som hvorvidt det er slik at alle har konsistente holdninger til det forskeren spør om i spørreundersøkelser, og hva man vet om forholdet mellom holdninger og handlinger. Kvalitative forskere hevder også at de kan få tak i en dypere forståelse av sosiale fenomener enn det man kan få fra kvantitative data. Derfor var det naturlig for meg å bruke kvalitativ intervju.

Uten krav til validitet vil kvalitativ forskning få problemer. (Ryen 2002).

4.2 Intervjuguide

De fleste forskere er enige om at man i møte med respondentene i kvalitative intervjuer bør bruke en ”intervjuguide”.(Ryen 2002). Hvor strukturerte intervjuene bør være, er det ulike

teorier om, men det såkalte semistrukturerte intervju synes å være mest utbredt. Dette innebærer at man på forhånd har satt opp hovedspørsmål og tema, men uten å fastlegge i detalj spørsmålsformuleringer og rekkefølgen av spørsmålene (Ryen 2002). Jeg anser at det er denne teknikken jeg har forsøkt å benytte. Jeg hadde derfor tre hovedspørsmål til denne oppgaven. Under disse hovedspørsmålene hadde jeg flere underpunkter. Målet med underpunktene var spørsmål til hjelp til meg selv for lettere å kunne bearbeide materialet etterpå. Det var også for å hjelpe informantene mine på gli.

- Refleksjoner rundt forvalteransvaret,
- hva skjer av praktiske tiltak, (gudstjeneste og undervisning, kildesortering, strømsparing, rettferdig handel, vennskapsmenigheter, kirkeofringer)
- Hvem er bærer av engasjementet? (privatisering, personifisering, strukturering) Se vedlegg.

4.3 Utvalg

Utvalgets størrelse er et skjønnsspørsmål. I startfasen er det vanskelig å tallfeste antall respondenter. Respondentene har heller ikke fått samme status.

Fire menigheter har vært brukt for å finne det nødvendige materialet om emnet. Jeg valgte å samle hele staben, de ansatte, og gjøre et gruppeintervju.

Utgangspunktet mitt var å intervju såkalte vanlige menigheter på Østlandet. Disse menighetene befinner seg i området der jeg bor. Det bor i størrelsesorden mellom 5000 og 10000 innbyggere i disse menighetene.

Samtlige av disse menighetene befinner seg i bynære strøk.

Jeg valgte å bruke staben, de ansatte, som informanter, fordi de ofte best sitter med en oversikt over menighetens virksomhet, og fordi de er enklere å samle enn f.eks menighetsråd som kanskje ikke møtes mer enn en gang pr. måned.

Jeg har sett det som viktig å være tilstede og intervju dem i menigheten. Da er det lettere å stille tillegsspørsmål hvis jeg ikke får svar på alt jeg ønsker. Etter at tre av intervjuene var utført, var jeg usikker på om jeg hadde nok materiale til å drøfte. Av den grunn valgte jeg en ”grønn menighet” som den fjerde menigheten.

Jeg valgte å skrive ned svarene fra informantene mens jeg var tilstede i menigheten. Etter som de enkelte intervjuene ble utført, gikk jeg gjennom dem og laget en analyse av det innsamlede materialet.

I denne oppgaven vil jeg drøfte funnene opp mot det Kirkemøtene har vedtatt av konkrete tiltak.

Kapittel 5 Innsamlet materiale - funn

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilke funn jeg har gjort i møte med menighetene.

For at menighetene skal være så anonyme som mulig, har jeg valgt å kalle dem for menighet a, b, c og d. Menighet d er en ”grønn menighet”. Menighet a og b har diskutert hvordan de kan bli en grønn menighet, men har ikke lyktes foreløpig.

Jeg har i min analysedel ikke gjengitt hva de sier i sin helhet, men kun det som er relevant i forhold til oppgaven. Ved bearbeidelse av materialet har jeg valgt å bruke de samme tre hovedspørsmålene som jeg har brukt i intervjuguiden.

5.1 Refleksjoner rundt forvalteransvaret

Alle menighetene er opptatt av at dette er viktig og en del av kirkens oppdrag. Samtlige menigheter er opptatt både av urettferdigheten i verden, fattigdomsproblemet, og det å ta vare på skaperverket.

De begrunner det ut ifra et bibelsk perspektiv, men bruker ulike bibelsitater som begrunnelse for dette. Av bibelsitater som nevnes er Jes 24, Jes 58, 1 Mos 1,26, Matt 7,12 m.fl. og nestekjærlighetsbudet.

De sier at kirkeåret styrer hva man skal forkynne, og der er forvalteransvaret en naturlig del.

Menighet b innrømmer imidlertid at ”det er viktigere enn det vi klarer å gi det form og uttrykk”, og at ”vi lever i en grådighetskultur, der vi tar for stor del av kaka”. ”Vi burde forkynt det enda tydeligere”, sier de. ”Miljø har ikke vært det store tema, det har ikke vært en del av kirkens kultur, det har vært for mye fokus på å råde over i forbindelse med forvalteransvaret”, hevder de.

Menighet b spør seg: ”Er vi villige til å gjøre noe, vannet stiger rundt føttene våre før vi gjør noe med det”. Vi spiller alle roller, f.eks. forurenses med bil. De hevder at vi er ansvarlige for våre handlinger. Både adventstiden og fastetiden fokuserer særlig på dette, boten er her sentral.

Gud har likevel omsorg. Skaperverket har likevel heling i seg til å gjenopprette.

Menighet c hevder at synd /nåde – perspektivet, med mennesket i sentrum, har stått i fokus i kirken, men ikke hele skaperverket.

Menighet c hevder at det skjer mye omkring dette området i deres menighet, de er diakonale, hevder de, og ”er sammen” om tiltakene.

5.2 Praktiske tiltak

Forkynnelse/ undervisning

I alle menighetene forkynner de forvalteransvaret og rettferdighet hele året i gudstjenestene og i konfirmantundervisningen og annet barnarbeid. Menighet b hevder likevel at de kunne forkynt det enda tydeligere enn de føler de gjør.

I menighet b bruker de noen ganger en ”perioodesalme”, for eksempel som omhandler en såret jord.

I menighet d har de fokus på området ved at det i tillegg preger liturgien i alle gudstjenestene. De har noen gudstjenester i året, grønne messer, friluftsgudstjenestene og skaperverkets dag.

Alle menighetene har undervisning for konfirmantene i forbindelse med fasteaksjonen.

I menighet c har man ”ung messe” i denne forbindelsen. Det er kirkehelg for konfirmantene helga før, med film på lørdagen. Diakonen informerer også om dette på eldretreff i forkant.

Menighet a, b og c har alle engasjert seg i den fattige delen av verden gjennom økonomisk støtte til ulike diakonale tiltak. Dette er organisert gjennom misjonsorganisasjoner.

I menighet a blir informasjon om prosjektet gitt i forbindelse med 4 misjonsgudstjenester i året og en misjonsfest.

I menighet b har man en gudstjeneste der barn og misjon er i fokus. Det blir også informert om misjonsprosjektet på noen av gudstjenestene.

I menighet c har de en misjonsuke i året i forbindelse med prosjektet der lag og foreninger får besøk. Da har de besøk fra misjonsorganisasjonen.

Menighet d har ikke et eget misjonsprosjekt, men ønsker å få en vennskapsmenighet. I den forbindelse ønsker de kontakt med kommunens vennskapskommune, Santa Tecla i El Salvador. De ønsker kontakt med en menighet der, for å se hvordan de kan lære av hverandre.

De er særlig opptatt av hvordan menigheten der jobber med forbruk og rettferd, og ønsker å utveksle erfaringer. De har planer om å støtte dem økonomisk om nødvendig.

I menighet a har de i tillegg U- landssøndag og rettferdighets- og de forfulgtes søndag. Siste søndag før jul har de alltid gudstjeneste på et kjøpesenter. Der formaner de til å tenke etisk ved julehandel.

Menighet a bruker mye stoff fra Kirkens Nord/Sør, KUI, bruker liturgibase der.

På hjemmesiden til menighet a er det linker til ”Grønne sider” og ”Max Havelaar”.

I menighet c har de også blomstergudstjeneste i barnehagene, der fokuset blir skaperverket.

I menighet d sender de Eks- konfirmanter på kurs i regi av Changemaker, og eks-konfirmanter har deretter foredrag for stab og årets konfirmanter om emnet.

Menighet d har en egen konfirmantgruppe, forbruk og rettferd, som jobber med dette temaet hele året.

Konfirmanter har bl.a spørreundersøkelse i matbutikkene, der de undersøker hvor stort vareutvalget er til ”rettferdig handel” og økologiske og miljøvennlige produkter. Resultatene blir det skrevet om i lokalavisa.

De har også en klubb for aldersgruppen 10-13 år som bruker dette temaet hele tiden.

Kollekt og andre pengeinnsamlinger

Samtlige menigheter har innsamling til Kirkens Nødhjelp i forbindelse med fasteaksjonene hvert år, som nevnt over. Konfirmanter går med bøsser.

I alle menighetene har de også et offer i tillegg som går til Kirkens Nødhjelp når det skjer akutte kriser.

I menighet a har de 1 kirkeoffer i året til hver av de organisasjonene som er medlem av SMM, (samarbeid menighet og misjon). Disse organisasjonene er til sammen engasjert i bl.a mange diakonale prosjekter som mennesker i fattige land nyter godt av. I tillegg har de 4 offer ekstra til NMS siden det er gjennom den organisasjonen menigheten har misjonsprosjektet.

I forbindelse med at de har U- landssøndag og ”De forfulgtes søndag”, går kollekten til Kirkens Nødhjelp og Misjon i Øst.

Menigheten har flaskeinnsamling to ganger i året.

I menighet b går mellom 8-10 kollekt i året til misjonsprosjektet.

Kirkens Nødhjelp får kollekt på julaften. NMS får offer første juledag, og når det arrangeres Barnas Misjonsdag.

Bibelmisjon får kollekt på såmannssøndag.

I menighet c har ikke menighetsrådet bestemt hvor mange offer som skal gå til misjonsprosjektet.

Menigheten har julemesse der pengene går til KFUK/Ms Bangladesh-prosjekt.

Rettferdig handel og miljøvennlige produkter

Alle menighetene kjenner til Max Havelaar, og ”rettferdig handel”.

I menighet b og d bruker man rettferdig kaffe på alle samlinger i menighetens regi, også ved utleie til minnesamvær og lignende. I menighet d bruker man også andre produkter til Max Havelaar når det er naturlig.

I menighet a bruker man rettferdig kaffe på stabsmøter, og lunsj for de ansatte. Man har prøvd å få menighetsrådet med på å utvide dette til hele menigheten, men det har foreløpig ikke lyktes. Menighetscenteret blir leid ut en del til blant annet minnesamvær. De som har ansvar for minnesamvær vil da ikke bruke rettferdig kaffe fordi den er dyrere. Da må leietakerne betale høyere pris.

Man bruker rettferdige bananer, og annen frukt på kirkekaffe og misjonsfester i større grad enn før, som en erstatning for kaker.

I menighet b har man skrevet om rettferdig kaffe i menighetsbladet, og oppmuntret alle menighetsbladets lesere til å bruke rettferdig kaffe.

I menighet c drikker de ikke rettferdig kaffe i noen sammenhenger. På eldretreffene brukte de det en stund, men droppet det igjen fordi det ble for dyrt. Selv i staben synes en person at man sløser med givertjenestepengene på denne måten.

Man har likevel tro på at menighetsrådet vil gå inn for å bruke rettferdig kaffe etter hvert.

I menighet d bruker man rettferdige, miljømerkede varer så langt det lar seg gjøre i alle sammenhenger.

Kildesortering og engangsservice

I menighet a, b og d kildesorterer man papir og annet. Man prøver å bruke papiret på begge sider. Man prøver å ikke ha for høy varme på om vinteren, fryser heller litt. Menighet c gjør ikke det fordi man har fått beskjed fra fellesrådet at det blir for kostbart.

Menighet a, b og d er opptatt av å spare strøm. Man skrur av lys som står unødig på, man bruker sparepærer i lampene, man prøver å ikke ha for høy temperatur på om vinteren.

Ingen av menighetene bruker engangspapp på samlingene.

Annet

Menighet b har i perioder hatt ”gå eller sykle til jobben” – aksjoner. Dette har fungert en stund, men sklidd ut p.g.a. tidsklemma. De har noen ganger hatt stabsturer i ”det fri”, og brukt ”marka” som rekreasjon.

Både menighet a og b har vurdert å bli en grønn menighet.

5.3 Bærer av engasjementet

Det ble spurt om det var *et privat anliggende*, (opp til den enkelte i menigheten) eller om det er *ansatte eller frivillige ildsjeler som har et personlig engasjement*, eller om det er *nedfelt i strukturene*.

Strukturering

For alle menighetene blir forvalteransvaret og rettferdig fordeling forkynt i gudstjenestene fordi kirkeåret og tekstene styrer dette. Det samme gjelder for konfirmantundervisningen.

Utover dette er det svært forskjellig i hvilken grad dette blir ivaretatt i menighetene.

I menighet a og b kommer det frem at det er ildsjeler i staben, de hevder et det er viktig, ellers blir ikke noe gjort.

Man har ikke greid å få det inn i planarbeidet, i strukturene.

I menighet a har man prøvd å få menighetsrådet med på å innføre ”rettferdig kaffe”, men det har ikke lyktes. Det er kun i staben man drikker ”rettferdig kaffe”. Det er ellers ikke nedfelt andre tiltak i menighetsrådet eller diakoniplan utover offerlistene. Man hevder at målet må være at også andre i menigheten, som ikke er ansatt, ser dette, og fremmer slike og lignende

tiltak slik at enkeltpersoner ikke blir ”dommedagsprofeter”. Man er redd for at det blir oppfattet negativt.

I menighet b har man greid å innføre ”rettferdig kaffe” på alle menighetens arrangementer. Man er opptatt av hvor viktig det er å ha en person på bispedømmeplan som brenner for forbruk og rettferd, og pålegger menighetene dette.

I menighet c har en ikke noen ildsjeler som brenner spesielt for dette. De sier det er et felles engasjement i staben.

Når det gjelder ”rettferdig handel” og søppelsortering sier de at det bør kjempes for å få det inn i strukturene. Det bør gå til kommunen, via fellestrådet, sier de.

Menighet d - Ildsjeler/ personlig engasjement: Det startet med personlig engasjement hos noen fra staben og noen fra menigheten ellers.

Dette har ført til at menighetsråd og fellestrådet har vedtatt at de skal være en *grønn* menighet.

Vedtaket har de gjort etter at de har hatt spørreundersøkelse i hele menigheten.

Man har fått en egen stilling gjennom ”trosopplæringsprosjektet” som de ønsker ikke bare skal være for de unge, men prege hele menigheten. En rekke tiltak er lagt inn i alle planer i menigheten.

Kapittel 6 Drøfting

6.1 Refleksjoner rundt forvalteransvaret

Alle menighetene ser at det er viktig å engasjere seg.

Det virker som om menighetene har felles tanker omkring skapelsesteologi og nestekjærlighet. Det kommer frem ved at alle menighetene både er opptatt av urettferdigheten i verden, fattigdomsproblemet og det å ta vare på skaperverket. Man ser at dette er viktig. Bibelen sitt eget ord blir brukt som argument for dette synet. Det spriker likevel når det gjelder i hvilken grad de opplever at det er samsvar mellom viktigheten og hva de greier å nå ut med. Menighet a og b sier de gjør for lite. Menighet c virker fornøyd med det som skjer. Menighet d synes de har kommet et godt stykke i vei, men mener man hele veien må se etter flere måter å kjempe på for denne viktige saken.

At det på denne måten er tre menigheter som hevder at dette burde vært forkynt enda tydeligere, er interessant. Dette er med på å underbygge at disse menighetene mener at dette er et veldig viktig tema.

En kan likevel spørre seg hva det er som gjør at menighet c er fornøyd med det som blir gjort fra menighetens side, og på denne måten tenker annerledes omkring disse spørsmålene.

Mangel på kunnskap eller opplevelsen av problemet er så stort og komplisert?

En mulig årsak kan være at det skyldes mangel på kunnskap, og at man ikke kjenner til alle de praktiske tiltakene som KM har foreslått. Ut ifra det perspektivet er det nærliggende å tro at det som ikke blir gjort, men som likevel berører dette området, er definert bort fra kirkens ansvar, enten fordi man ikke tenker at det er kirkens ansvar ut ifra en vanetenkning, eller man tenker at dette er så stort og komplisert at det kun kan løses ved hjelp av politiske beslutninger. En tredje mulighet er at man definerer det bort av teologiske årsaker.

Menighet c er ikke alene om å være fornøyd med det som skjer. I mitt møte med andre menigheter enn disse fire, hevder man at dette blir ivaretatt tilstrekkelig. Det vises til at kirken

alltid har forkynt forvalteransvaret, og at aktive kirkegjengere er mye mer nøysomme enn samfunnet for øvrig.

Det kan godt være at det er slik. Selv har jeg mange ganger hørt beskrevet særlig om eldre mennesker som ”spinket og sparte på alt for å gi mest mulig til misjonen.”

Slike ”løse” kommentarer er umulig å måle. Likevel kan de kanskje gi oss en pekepinn på hvordan det har vært. Mange har gitt mye for å lindre andres nød.

Grådighet og sårbarhet

Menighet b sier at vi lever i en grådighetskultur, og at vi tar for stor del av kaka. De spør seg også om man må kjenne vannet stige oppover føttene først siden det skjer så lite.

I boka ”Mennesker kjemper for livet” skriver Sturla Stålsett om sårbarhet som er en uutslettelig del av det å være menneske. Det hører med til vår menneskelighet å være sårbar. Kloden som et hele er også sårbar, og denne sårbarheten deles av alle jordens innbyggere. Selv om sårbarheten er felles for alle jordens innbyggere på den måten at ingen kan unnsnippe klimagasser og global oppvarming, er den samtidig ulikt fordelt. (Fretheim, 2004).

I slutfasen av mitt arbeid med denne oppgaven ble den fjerde hovedrapporten (synteserapporten) fra FNs klimapanel offentliggjort. Rapporten gir råd til verdens politikere om hvordan de kan dempe den globale oppvarmingen. Klimapanelet konkluderer med at oppvarmingen de siste 50 år skyldes menneskelige aktiviteter, og at denne oppvarmingen har gitt effekter på biologiske systemer på land og i havet. De fattige landene er mest sårbare for klimaendringene. Men det meste av teknologien og virkemidlene som skal til for å løse problemet foreligger allerede, og det er et enormt potensiale for å utvikle disse løsningene gjennom forskning og utvikling. (www.cicero.uio.no).

FNs klimapanel understreker altså at de fattige landene er mest sårbare, og på denne måten er prisgitt de rike landenes politiske og økonomiske vilje.

I samme boka som jeg viste til på forrige side: ”Mennesker kjemper for livet” skriver Øystein Gjerdrum om vår vestlige verden, og at vi ser på forbruk som en slags menneskerett selv om det koster andre mennesker både liv, helse og rett til et verdig liv. (Fretheim 2004).

Beskrivelsene i boka stemmer godt med kommentarene til menighet b om at vi lever i en grådighetskultur der vi har tatt en altfor stor del av kaka.

Mennesket og naturen

16. – 18. mars var Norges fremste ekspertise innen økoteologi samlet i Stavanger for å diskutere hvordan miljøkrisen utfordrer kirkesamfunnene. Der ble det hevdet at retninger innen kristendommen som ser naturen som underordnet, og det materielle som noe uønsket, og forholdet mellom menneskene og Gud som det viktigste, mye har vært hovedårsaken til kristendommens delaktighet i den økologiske krisa. Blant annet pietistiske og puritanske tradisjoner. Dette er en misforstått naturforståelse, hevder Kristiansen fordi naturen også er skapt av Gud, og er god. Det ble presisert at ”kirken ikke bare har sin del av skylda for klimakrisa – den sitter også med sin del av løsningen” Man bruker ord som nypietisme. Både kirkefolk og miljøbevegelse bruker pietismens grunnsyn med vekt på synd og skyld. Man er opptatt av at kirken kan være redskap for forbruksreduksjon, og oppfordre til å våge å forsake. (Vårt Land, 02.04.07. Heidi Marie Lindekleiv).

Roald Kristiansen hevder også i sin bok ”økoteologi” at naturen har fått en instrumentell betydning. Han sammenligner oldtidens dualisme med dagens samfunn der kirken, og hele den vestlige sivilisasjon i dag står overfor en lignende trussel som man hadde i oldkirken. Det at Jesu frelsesverk kun har vært aktuelt for mennesket, og ikke for hele skaperverket, og at skaperverket har blitt redusert til noe som ikke var så viktig, men bare en bruks- og nytteverdi.

Menighet b berører og belyser dette synet når de sier at det har vært for mye fokus på å råde over i naturen, og at miljø ikke har vært det store temaet.

Det samme gjør menighet c når de sier at synd/nåde perspektivet, med mennesket i sentrum, har stått for mye i sentrum i kirken, og ikke hele skaperverket.

Menighet b er opptatt av at vi er ansvarlige for våre handlinger, og at både advents- og fastetiden er fine tider i kirkeåret til å markere dette. De er likevel opptatt av at midt oppe i dette har Gud omsorg. Skaperverket har heling i seg til å gjenopprette. Dette passer godt sammen med økoteologien som sier noe om at en gang skal Gud gjøre hel gjennom å skape en ny himmel og en ny jord. At Gud skal skape en ny himmel og en ny jord er også beskrevet i Johannes Åpenbaring i 21.kapittel.

Å være en profetisk stemme

Ved en tilfeldighet hørte jeg på et radiointervju med en prest en morgen i Radio Buskerud. Presten snakket varmt om ”grønne menigheter”. I menigheten han var prest i, hadde det skjedd en del, men han ønsket å få til enda mer. Han var imidlertid redd for å virke som en dommedagspredikant. Derfor følte han at han ”kunne ikke mase for mye heller”.

Denne kommentaren kan tyde på at vi vegrer oss for å si tydelig nok ifra, at vi er redde for å ta opp det som kan være ubehagelig.

At profeter mange ganger ikke var populære, vet vi fra Det Gamle Testamentet. Deres oppgave var mange ganger å være samfunnskritiske. Profeten Mika er et eksempel på en profet som i særlig grad fordømmer rikdom og griskhet i GT. Han taler dom over lederne og de mektige som legger fattigfolk under seg. (Hvalvik/Stordalen, s162: ”Den store fortellingen”).

I heftet ”Diakoni – et annerledes språk” er det et kapittel som skisserer diakoniens tre hovedoppgaver. Den ene av de tre hovedoppgavene her er profetisk diakoni som jeg har beskrevet i kap. 3 og der blant annet betydningen av å minne de som har makt og myndighet om deres ansvar for de fattige, og at all jorda tilhører Gud, ikke kongen og de rike, ble understreket.

I oppgavens kapittel 2 viser jeg til den økumeniske konferansen om miljø og utvikling i 1992 der et brev ble sendt til alle verdens kirker. I brevet står bl.a:

”Vi har ikke talt profetisk. Vi har ikke en gang lyttet når andre har talt profetisk”.

Helt i starten av oppgaven beskriver jeg et utdrag fra suquemihøvdingen Seattles henvendelse til USAs president i 1854. Teksten er absolutt en påminnelse om at vi ”ikke en gang har lyttet til andre når de har talt profetisk”. (Vilby, Den globale reisen).

I Asle Finnseths bok ”Men gleden er et annet sted” beskriver han forbrukersamfunnet og kjøpekulturen. I forbrukerkulturen er det individet som er i sentrum. Norge setter penge- og effektivitetsverdiene først. (Finnseth, 1994).

I middelalderen, hevder forfatteren at man tok ut økt velstand i form av mindre arbeid. Han henviser til den svenske historikeren Peter Englundss essay ”Om missnøje och andra historiska känslor”. I dette essayet hevdes det at på 1400- tallet fantes det ikke noen forestilling om verdier i en evig økende materiell velstand”, og at tankegangen heller var å jobbe slik at en hadde til det mest nødvendige, og ellers ta fri. På 1400- tallet steg lønnsnivået kraftig som følge av stor knapphet på arbeidskraft som følge av Svartedauen. De begynte da å ta fri på stadig flere helgendager. (Finnseth, 1994, s. 20)

Så kom masseproduksjonen, opplysningstiden og den industrielle revolusjon. Forfatteren fremstiller USA som selve hjertet i misnøyens og drømmelykkens maskineri. Målet er å stadig skape nye behov for å få mennesker til å forbruke mer.

Særlig etter 1960 – tallet fremstod økt produksjon for økt forbruk i Norge.

Forfatteren hevder at reklamen spiller på vår sosiale frykt, frykten for avvisning, forakt og baktalelse, savnet kjærlighet, nærhet og medmenneskelighet (Finnseth 1994).

Forfatteren hevder å kjenne igjen trekk av den situasjonen som skapte grobunn for frigjøringsteologien i Latin- Amerika og i det sørlige Afrika. Han mener vi trenger en frigjøringsteologi for forbrukerkulturen. Omgivelsene og sammenhengen vi er i, er en helt annen. Men kristen tro handler om å søke kirkens og menneskenes omvendelse i lys av tidens spørsmål. (Finnseth 1994)

Makt og avmakt

Et ganske vanlig argument er at det lille jeg gjør eller kan gjøre er så lite at det ikke er vits i å gjøre noe. I boka Naturlig Vis spør man om hva som løser miljøproblemene, og kommer til at det kanskje ikke først og fremst er uansvarlige politikere, eller grådige mennesker. Den viktigste hindringen er alle som sier de vil, men som ikke tror det nytter. Ca. 80% i Norge sier de vil gjøre noe for å verne naturen selv om det koster en del, men ofte tenker man at det lille jeg kan gjøre nytter ikke likevel, sier forfatteren. (Hareide 1996).

Mange må stå sammen, strukturering er viktig.

Hvis vi retter kritikken, enten det gjelder lokale, nasjonale eller globale forhold, mot ulike instanser og strukturer som ikke kan føle seg rammet eller stå ansvarlige, oppstår avmakt. Avmakten fører til sutring, likegyldighet og frustrasjon, og i verste fall til handlingslammelse. Derfor vil jeg understreke betydningen av at mange er sammen om engasjementet.

6.2 Praktiske tiltak

Strategiplanen for Den norske kirke for perioden 2005- 2008 er ment å stake ut retningen for kirken, og si noe om hva den skal legge mest vekt på. Det strategiplanen sier om å være en tjenende kirke ved å vise medmennesker omsorg, og arbeide for rettferdighet og vern om skaperverket, stadfester viktigheten av det som er tema for min oppgave. Det konkretiseres videre ved fire delmål, der to av dem lyder:

”i ord og handling fremme alternativ til forbrukersamfunnets idealer og livsstil og bidra til en bærekraftig forvaltning av skaperverket” og

”kjempe mot det som truer menneskers liv, helse og menneskeverd”.

Disse punktene konkretiseres gjennom alle tiltakene som Kirkemøtet skisserer. Jeg vil her se på hvilke tiltak som blir fulgt opp i de fire menighetene jeg har intervjuet, og i hvilken grad de blir fulgt opp. Jeg vil se på hva som kan være årsaken til det som skjer, og om endring er mulig. Jeg vil videre prøve å belyse hvordan kunnskap, holdning og handling henger sammen. Til slutt vil jeg se på hvordan nye ideer og tanker som rettferdig handel og grønne menigheter kan implementeres i en menighet. Dette vil jeg gjøre ved å beskrive ”Leavitts diamant” som synliggjør at de enkelte elementer i en organisasjon ikke kan forstås uavhengig av de andre elementene.

Gudstjenestene og annen undervisning

Alle menighetene hevder at de forkynner forvalteransvaret og rettferdig fordeling, men det er likevel store forskjeller på i hvilken grad dette gjøres. At det ”ligger der i kirkeårets tekster” er tydeligvis nok for noen menigheter, men ikke for alle. Menighet d synliggjør temaet i alle menighetens gudstjenester ved at de har det med i liturgien, og forbønnsleddene.

Hvorfor de andre menighetene ikke gjør det like ofte, kan skyldes vanetenkning, eller at man ikke kjenner til alle ideer som er blitt laget til dette. Det kan også skyldes at de ikke får det til å passe inn i alle andre temaer og spesialgudstjenester som måtte fylle kirkeåret med innhold. Kun menighet d har gjennomført Skaperverkets Dag.

Alle menighetene har likevel alternative gudstjenester av ulik slag, men det er stor variasjon mellom de ulike menighetene i antall.

Menighet a og d skiller seg positivt ut på den måten at de bruker mye stoff fra Kirkens Nord/Sør og at de har linker til ”Grønne sider” og Max Havelaar” på sine nettsider. Dette forteller om et sterkt engasjement for saken. Det forteller oss også noe om at kunnskap fra Kirkemøtet, og Kirkemøtets intensjoner og konkrete forslag, har nådd frem og taes på alvor i dette tilfellet.

At menighet d har en egen klubb for barn mellom 11 år og 14 år som arbeider med disse spørsmålene, og har en egen konfirmantgruppe som arbeider med temaet forbruk og rettferd hele året, styrker troverdigheten til denne menigheten i forhold til denne oppgavens problemområde.

Kollekt og andre pengeinnsamlinger

Alle menighetene er engasjert i fasteaksjonen. Det er nærliggende å forklare dette med Kirkens Nødhjelps utvikling av materiell til gratis bruk i menighetene. En faktor som trolig også spiller inn er lange og innarbeidede rutiner. Dette er med på å understreke betydningen av drahjelp, og kan igjen si noe om viktigheten av det å være flere rundt et engasjement.

At både menighet a, b og c også hadde diakonale misjonsprosjekt gjennom en misjonsorganisasjon, peker også i retning av hvor mye lettere det er når man har drahjelp. Misjonsorganisasjonene har 165 års tradisjon i å drive diakonalt arbeid i land som er fattige på materielle goder. De har også lang erfaring i å informere om dette arbeidet, og i å utvikle materiell.

Undersøkelsen viser at det er forskjell på de forskjellige menighetene med hensyn til hvor mange søndager kirkeofferet går ut til misjon og nødhjelp, eller diakonale formål i den fattige delen av verden. Det som likevel er mest interessant, og som ikke kommer frem i denne undersøkelsen her, er det som Kirkemøtet beskriver i 1996 at ”andelen av offergaver som går til menighetenes egen virksomhet i Norge har økt de siste fire årene.” Nyere oppslag i media bekrefter at denne tendensen varer ved.

Rettferdig handel og økonomi

Alle menighetene kjenner som nevnt til Max Havelaar og rettferdig handel. Dette er i og for seg positivt, men gir seg nødvendigvis ikke utslag i praktisk handling. I både menighet b og d bruker man altså rettferdig kaffe i alle menighetens samlinger. Man bruker også andre produkter fra Max Havelaar så langt det lar seg gjøre i menighet d.

Man har også prøvd dette i menighet a, men har foreløpig kun lyktes i staben og på kirkekaffe. Økonomi blir brukt som begrunnelse i menighet a for at man ikke bruker dette på minnesamvær. At økonomi er et argument for noen, bekreftes av at menighet c heller ikke bruker det i noen sammenhenger. Man sløser med giverpengene, hevdes det i denne menigheten.

En kan spørre seg om det er troverdig at man ikke har råd til å betale noen kroner ekstra for kaffe, når vi lever i et av verdens rikeste land. En annen mulig årsak til at man ikke støtter rettferdig handel ved å bruke rettferdig kaffe kan ha med at det ikke er en tradisjon for det.

Offergaver og rettferdig handel

Berit Hagen Agøy skriver en artikkel i (Fretheim 2004). Hun beskriver at ved at kirken, gjennom misjonsorganisasjonene, har så lang tradisjon, så er den også den institusjonen som lengst har fått prege nordmenns holdninger til mennesker i fjerne deler av verden. Holdningen om at ”vi” har noe som ”de” mangler har stått sterkt. Det var ikke bare evangeliet vi kjente til, men også ”sivilisasjongsoder” som utdanning, kunnskap om helse, næringsliv og lignende. Sammen med frelsesbudskapet skulle de innfødte få del i det moderne samfunnets goder. Mønsteret med oss som gavmilde givere og hjelpere, og de andre som hjelpetrengende ble lagt, og fulgt opp også i *u – hjelpen* og bistandsvirksomheten.

(Fretheim 2004, s 101). Selv om KV og LVF har arbeidet bevisst med å prøve å endre dette synet, og heller fokusere på fellesskap og likeverd i den globale kirken, tror jeg dette synet dessverre lett blir opprettholdt. Delvis fordi det tar tid å endre folks holdninger.

At alle de fire menighetene hjelper mennesker i den fattige delen av verden gjennom offergaver, synes å være helt selvfølgelig, selv om omfanget varierer. At det ikke er like selvfølgelig med rettferdig handel styrker det Agøy skriver i sin artikkel om hvordan tradisjonelle holdninger endres langsomt.

Miljøvennlige produkter, engangsservice og kildesortering

Det er positivt at ingen av menighetene bruker engangsservice. Dette kan skyldes at det koster forholdsvis mye. Det kan også skyldes at man virkelig er opptatt av å ”spare miljøet”.

At både menighet a, b og d kildesorterer papir og annet søppel, og er opptatt av å spare strøm så langt det lar seg gjøre, viser at enda et av Kirkemøtets punkter blir tatt på alvor.

Sammenheng mellom kunnskap, holdning og handling

I en artikkel kalt ” kunnskap, holdning og handling” i (Fretheim 2004), spør en seg om hva som kan være årsaken til den manglende sammenhengen mellom kunnskap, holdning og handling i dette arbeidet. Bakgrunnen er en empirisk undersøkelse, utført av Lindvik (1999) der samtlige menigheter i Den Norske Kirke har blitt intervjuet. Undersøkelsen omhandlet Den norske kirkes arbeid for fred, global rettferdighet og vern om skaperverket. Undersøkelsen viser at lokalmenighetene gav dette arbeidet sin fulle tilslutning. Dette begrunnet de teologisk.

Likevel så man ut fra resultatet at engasjementet i stor grad kun var knyttet til tidsbegrensede temadager/ gudstjenester og prosjekter. (Fretheim 2004)

Det innsamlede materialet i denne oppgaven viser noe av den samme tendens. Heller ikke her er det mangel på kunnskap som er årsaken til at resultatet ikke er større. Samtlige menigheter ser på dette som viktig, og en del av kirkens oppgave. I noen av menighetene skjer det en del. Likevel hevder tre av menighetene at det skjer for lite på handlingsplanet.

I Lindvik/ Fretheims artikkel mener man at en mulig årsak til dette er at det blir for komplisert, man får da lett en avmaktsfølelse.

Forfatterne hevder at kunnskap, holdning og handling henger unektelig sammen, men mener at det er viktig å skille mellom ulike kunnskapsformer. Man henviser til Aristoteles kunnskapssyn som skiller mellom ”kunnskap som vitenskap” og ”kunnskap som praksiskunnskap”. Aristoteles mener at ”det som ikke kan være annerledes” og ”det som kan forholde seg annerledes” læres på forskjellige måter. Dette krever tre intellektuelle dyder: *episteme*, *techne* og *fronesis*. (Lindvik/ Fretheim).

Med *episteme* (kunnskap) mener man det å kjenne til, å vite og å vite hvorfor. Hovedsakelig dekker *episteme* det vi forstår som teoretisk kunnskap eller faktakunnskap og ”det som ikke kan være annerledes” som nevnt over.

Techne (ferdigheter/handlinger) dreier seg derimot om å anvende kunnskap og ferdigheter. I motsetning til *episteme* tilhører *techne* kunnskapsformer knyttet til ”det som kan forholde seg annerledes”. Den som vil bidra praktisk til å skape en bedre verden, trenger *techne*.

Målet er altså, i langt sterkere grad, å endre folks holdning (*fronesis*). Når viten og ferdigheter ikke i større utstrekning resulterer i solidariske holdninger og handlinger, skyldes dette de to andre kunnskapsformenes utilstrekkelighet. *Fronesis* er, i henhold til Aristoteles, grunnleggende for dem begge – og det integrerende leddet mellom teori og praksis. Det som også er viktig, er at en holdning alltid er holdning *til noe*. (Fretheim/Lindvik).

Holdning er blitt et nøkkelbegrep, og en brobygger mellom teori og praksis, i vår sammenheng fra kunnskap om forvalteransvaret og rettferdig fordeling, til praktiske tiltak. Holdning til noe, kan for eksempel være ”en mer rettferdig verden”.

Avslutningsvis i sin artikkel drøfter Lindvik og Fretheim den rolle informasjonsarbeidet om Nord-Sør-spørsmål har som holdningsskapende og holdningsbyggende arbeid. De opererer med to retninger i debatten om dette arbeidet, som de refererer til som folkeopplysnings-tradisjonen og handlingstradisjonen. Den sistnevnte tradisjon kritiserer folkeopplysnings-tradisjonen fordi den i stor grad skiller kunnskap og holdning fra handling.

Handlingstradisjonen fremholder at målet ikke bare er å øke kunnskapsnivået og drive holdningsbyggende arbeid, men også bidra til endring av handlingsmønstre. (Fretheim s. 123)

Hvordan man kan få til endring av handlingsmønstrene skisseres også i artikkelen. Det er viktig å ikke skille fra hverandre holdning og handling, innsamling og informasjon. Det er helt sentralt å ha de gode handlingsalternativene, f.eks ikke bare ved å bidra med penger, men også handlingsalternativene i *Forbruk og rettferd* som tidligere nevnt.

Hvordan implementeres nye ideer og tanker som rettferdig handel og grønne menigheter?

I boka ledelse i kirken, skriver Harald Askeland et kapittel om kirken som organisasjon, og hva det betyr at kirken ser på seg selv som en organisasjon. Han bruker Leavitts modell – en systemteoretisk modell for å belyse årsakssammenhenger mellom to eller flere fenomener.

Leavitts modell over organisasjoners hovedelementer

Struktur

Teknologi

Oppgaver

Medlemmer

De ulike elementer som inngår i Leavitts diamant, kan beskrives nærmere slik:

Struktur er mønsteret eller det regulariserte aspekt ved relasjoner mellom medlemmer i organisasjonen. I vår sammenheng kan det f.eks være et menighetsråd eller diakoniutvalg, årsplaner, diakoniplaner o.lign.

Medlemmer er individer som i bytte for varierende belønning bidrar til organisasjonens virke. I vår sammenheng er medlemmene menighetsleddene.

Oppgaven, eller organisasjonens mål, sier noe om hva organisasjonen ønsker å realisere. Dette legitimerer dens eksistens. Oppgaven i vår sammenheng er grønne menigheter og rettferdig handel.

Teknologi består delvis av materielt utstyr og innsatsfaktorer, men også av kompetanse og kunnskaper som organisasjonens medlemmer besitter. Teknologi er aktiviteter for å oppnå mål, f.eks hva vi gjør i en menighet av praktiske tiltak for å nå målene.

Leavitts modell synliggjør at de enkelte elementer i en organisasjon ikke kan forstås

uavhengig av de andre elementene. Deltakernes handlinger og atferd eksisterer ikke i et strukturelt eller teknologisk vakuum, men veves sammen. Om det skjer vesentlige endringer i ett element, vil det medføre ringvirkninger i de andre elementene. (Askeland 2003)

Vi kan belyse dette ved et eksempel:

Hvis en menighet har som mål å ”bli en grønn menighet”, må f.eks menighetsrådet og diakoniutvalget sette seg inn i hva en grønn menighet er. De må lage en plan for arbeidet, f.eks en virksomhetsplan for hele menigheten. Menighetsleddene må deretter få en grundig innføring i hva ”grønne menigheter” er. Gjennom kunnskap og aktiviteter kan det realiseres. Hvis f.eks et av tiltakene er å innføre ”rettferdig kaffe”, må det nedfelles i årsplanen at ”rettferdig kaffe” skal brukes på alle menighetens samlinger. Dette blir da strukturering, i følge denne modellen. Oppgaven blir da, etter Leavitts modell ”rettferdig kaffe”. Teknologi kan da f.eks være å fortelle om hva ”rettferdig kaffe” er på menighetens samlinger. Det kan være å skrive om det i menighetsbladet og lokalavisen.

Strukturering (Menighetsråd og diakoniutvalg)
virksomhetsplan for grønne menigheter

Teknologi (aktiviteter,
Utstyr, kompetanse, kunnskap)

Oppgaver,
(grønne menigheter, rettferdig handel)

Medlemmer (menighetslemmer)

6.3 Bærer av engasjementet

I 6.1 drøftet jeg hvordan menighetene oppfattet forvalteransvaret. Jeg innledet med å skissere at de for det meste hadde et likt syn på urettferdigheten i verden, fattigdomsproblemet og det å ta vare på skaperverket. I 6.2 så jeg på de praktiske tiltakene i de fire menighetene. Jeg belyste, i forrige avsnitt, Leavitts diamant som viser hvordan de ulike hovedelementene

henger sammen i en organisasjon for å oppnå et godt resultat. Jeg vil i dette avsnittet belyse dette fra en annen modell.

I forbindelse med at jeg har intervjuet menigheter, har jeg i mitt tredje hovedspørsmål tatt utgangspunkt i Leenderts modell der hun skisserer disse tre punktene nedenfor:

personifisering, privatisering og strukturering.

I boken *Person og profesjon*, (om menneskesyn og livsverdier i offentlig omsorg), er en opptatt av hvordan man kan etablere en fellesfaglig holdning til verdiladete områder på en arbeidsplass. Boken henter mye av sine eksempler fra helse- og sosialsektoren. Forfatteren er opptatt av at ansatte blir bevisst sine personlige holdninger, og at dette gir seg utslag i faglig virksomhet.

Tre prosesser er med på å påvirke den verdibevisste fagkulturen, *privatisering, personifisering og strukturering*.

”Privatisering betyr at den enkelte ansatte selv må finne løsninger på utfordringer som angår fagmiljøet som helhet, og som skulle vært løst i fellesskap.

Personifisering betyr at mer eller mindre tilfeldige enkeltpersoner bestemmer hvordan verdiladete områder skal ivaretas i institusjonen. Ikke sjelden vil slike løsninger være mer preget av personlige enn av fellesfaglige holdninger. Personifisering er ikke et resultat av en bevisst delegering av ansvar, men uttrykk for mer tilfeldige prosesser i institusjonen.

Strukturering betyr at ledelsen samarbeider med de ansatte om å finne fram til løsninger som best mulig ivaretar bredden blant ansatte og klienter. (Aalen, 1997).

Jeg har i min oppgave brukt disse tankene i forbindelse med hvem som er bærer av engasjementet. Det viser seg at for å lykkes på en best mulig måte med de enkelte tiltak, må det inn i strukturene. Viktigheten av ildsjeler blir også understreket.

Alle menighetene lykkes med å forkynne denne saken i gudstjenestene fordi det allerede er nedfelt i kirkeårets tekster. Det samme gjelder for offerlistene. Dette viser nok en gang viktigheten av strukturering.

Funnene viser at det er variasjoner i hvilken grad man har greid å innføre produkter fra Max Havelaar. At man har noen ildsjeler i de forskjellige menighetene, f.eks i menighet a, er ikke nok for å få dette til.

Kapittel 7 Avslutning

7.1 Oppsummering av drøfting

At en menighet er grønn og to menigheter ønsker å være det av de fire menighetene jeg intervjuet, kan selvfølgelig være tilfeldig. Det kan også bety at vi har kommet et skritt videre i en positiv retning. Det er vanskelig å si når det kun er fire menigheter som har blitt intervjuet.

Bortsett fra gudstjenestene, og offerlistene, peker data av det innsamlede materialet i retning av at menighetene mangler en plan for arbeidet sitt. Kun menighet d hadde nedfelt dette i sine planer, At denne menigheten, som altså har valgt å være grønn, har ansatt et menneske som arbeider konkret med dette, og at det er lagt inn i planene til menigheten, bekrefter betydningen av at strukturering er viktig.

At det hele startet med ildsjeler blant de frivillige og de ansatte til sammen, sier noe om betydningen av flere ildsjeler som går sammen.

At både menighet a og b har snakket om hvordan man kan bli en grønn menighet, er nok et eksempel som understreker at det ikke er viljen det skorter på, og at det er mange som har ønske og vilje til å gjøre noe med dette viktige området. Menighet b hevder at det trengs en person på bispedømmeplan som brenner for dette, og pålegger menighetene i sterkere grad, for å få til dette. Dette er nok en gang med på å bekrefte viktigheten av strukturering. At det har blitt godkjent en ny plan for diakoni, der dette området blir tatt sterkt inn, burde forplikte Den norske kirke til et dypt engasjement og styre mer i denne retningen.

7.2 Troverdighetsspørsmålet

En kan spørre seg hva det er som gjør kirken troverdig. Kirkekomiteens merknad (KM 11/01) hevder at: "Bibelen taler entydig om vårt ansvar som rike og de farene som ligger i å binde seg for tett til materielle eiendeler. Troverdighet får vi bare når det er samsvar mellom det vi sier og det vi gjør".

At vi lever i et av verdens rikeste land, med en kristen kulturtradisjon underbygger betydningen av vårt store ansvar. At vi har tjent oss rike på et produkt som forurensner, oljen, gir oss et særlig stort etisk ansvar. At Bibelen formaner oss, og advarer oss mot rikdom, at vi forkynner det, men gjør alt for lite med det. Man kan saktens finne forklaringer på hva det er som gjør at det skjer mye eller lite på dette viktige området. For den fattige delen av verden er

det lite sannsynlig at det er troverdig. Jeg velger derfor å avslutte denne oppgaven med å sitere Albert Nolan, slik jeg innledet oppgaven:

”Enhver forkynnelse av evangeliet som prøver å forholde seg nøytral med hensyn til saker som berører folks liv dypt, slik temaet rik og fattig gjør, tar i virkeligheten parti”

(Den Sør – Afrikanske teologen Albert Nolan. Grønn kirkebok).

Litteraturliste

Aschehougs konversasjonsleksikon, bind 19 sp 1149.

Askeland, Harald. *Ledelse i kirken*. Artikkelsamling. Oslo: Kirkenes Arbeidsgiverorganisasjon, 2003.

Botvar, Pål Ketil. *Grønn vekkelse?* Kirkefolkets forhold til miljøutfordringene, (Bare ta for deg – den er jo vår, ikke sant?) 2001

Everett, Eurus Larry og Furseth, Inger. *Masteroppgaven*. Hvordan begynne – og fullføre. Oslo: Universitetsforlaget, 1997, 2004

Finnseth, Atle. *Men gleden er et annet sted*. Kjøpekulturen, Troen. Oppbruddet. Oslo: Kirkens Nødhjelp, 1994.

Fretheim, Kjetil. *Mennesker kjemper for livet*. Menneskeverd og menneskerettigheter i en globalisert verden. Oslo: Verbum, 2004

”Grønn kirkebok”

Hanssen, Haakon Smedsvig, Leer – Salvesen, Paul, Aase, Andreas. *Natur og mennesker*, En Miljøhistorie. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.

Hareide, Dag. *Naturlig Vis*. Håndbok for en miljøvennlig hverdag. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, Miljøheimevernet, 1996.

Hvalvik, Reidar og Stordalen, Terje. *Den store fortellingen*. Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning. Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1999.

Kristiansen, Roald E. *Økoteologi*. København: Anis forlag, 1993

Lindvig, Inger Kjersti. *Den norske lirkes arbeid for fred, global rettferdighet og vern om skaperverket – Fra holdning til handling*. En grensesprengende menighetspedagogisk utfordring inn i et nytt årtusen.

Ryen, Anne. *Det kvalitative intervjuet*. Fra vitenskapsteori til feltarbeid. Oslo: Fagbokforlaget, 2002

Strategidokument for Den Norske Kirke. 2005 – 2008

UKM 04/07 *Truet liv – en tro for livssammenhenger*. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimatrussel, miljø, forbruk og rettferd.

Utkast til Plan for diakoni, Framlagt for kirkerådet, juni 2007

Vilby, Knut. *Den globale reisen*.

Wenaas, Johan Arnt. *Diakoni – et annerledes språk*. Oslo: Kirkerådet, 2001.

www.cicero.uio.no.

www.kirken.no.1996.Kirkemotet. KM 10/96 *Forbruk og rettferd*.

www.kirken.no.2001.Kirkemotet. KM 11/01 *Forbruk og rettferd*. Evaluering og oppfølging – Vedtak.

www.kirken.no.2003.Kirkemotet. KM 12/03 *Vern om havet – Et prosjekt i kirkens engasjement for miljø og ”forbruk og rettferd”*.

www.maxhavelaar.no. Fairtrade.

Aalen, Torborg Leenderts. *Person og profesjon*. Om menneskesyn og livsverdier i offentlig omsorg. Oslo: Universitetsforlaget, 1997

Vedlegg 1 Intervjuguide

Refleksjoner rundt forvalteransvaret

Finnes det en teologisk begrunnelse?

Begreper som økologisk teologi

Trosartikler, bibelhenvvisninger,

Praktiske tiltak

Gudstjenesten, ”grønne” gudstjenester, messe for en sårbar jord, skaperverkets dag, liturgi, periodesalmer,

Fasteaksjon

Rettferdig handel

Vennskapsmenighetsavtale

Kildesortering

Miljøvennlige produkter

Bærer av engasjementet

Privatisering

Personifisering

Strukturering